

Bakalářská práce

Vzory evokující krajku

Studijní program:

B0212A270001 Návrhářství

Autor práce:

Aneta Kouřilová

Vedoucí práce:

Ing. Renata Štorová, CSc.
Katedra designu

Konzultant práce:

Ing. Alena Frydrychová
Katedra designu

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Vzory evokující krajku

<i>Jméno a příjmení:</i>	Aneta Kouřilová
<i>Osobní číslo:</i>	T21000057
<i>Studijní program:</i>	B0212A270001 Návrhářství
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra designu
<i>Akademický rok:</i>	2023/2024

Zásady pro vypracování:

1. Zpracujte rešerši na téma historie a současnost petinetové vazby.
2. Zaměřte se na uplatnění těchto vazeb a současných trendů výrobků (eko, móda, udržitelnost).
3. Zvolte a zpracujte vybrané vazby, vyberte vhodný materiál pro vzorník.
4. Vytvořte vzorník.
5. Přeneste vybraný vzor na určitý typ výrobku ve vizualizaci, popř. ukázce výrobku.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

ŠTOROVÁ, Renata. *Technologie pletářství*. Studijní texty pro distanční studium. Liberec: Technická univerzita, 2003. ISBN 80-7083-671-7

KOVÁŘ, Radko. *Pletení*. Vydání třetí. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta textilní, Katedra textilních struktur, 2005. ISBN 80-7083-812-4

L.ČECHOVÁ, Alena a Anna HALÍKOVÁ. *Krajky, výšivky, stuhy, prýmky*. Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-668-0

JAMES, Helen. *Lace Knitting*. 2019. CROWOOD, 2019. ISBN 9781785005718

LOVICK, Elizabeth. *Pletená krajka: kouzlo shetlandské pletené krajky, lehounké šály a šátky*. V Praze: Metafora, 2015. ISBN 978-80-7359-442-8

Vedoucí práce:

Ing. Renata Štorová, CSc.

Katedra designu

Konzultant práce:

Ing. Alena Frydrychová

Katedra designu

Datum zadání práce:

2. října 2023

Předpokládaný termín odevzdání: 20. května 2024

L.S.

doc. Ing. Vladimír Bajzík, Ph.D.
děkan

prof. Ing. Michal Vik, Ph.D.
garant studijního programu

V Liberci dne 2. dubna 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat paní Ing. Renatě Štorové, CSc. za vedení bakalářské práce. Za mnoho rad a užitečných postřehů k mé práci. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří se mnou konzultovali mojí práci. Jmenovitě děkuji paní Ing. Janě Drašarové, Ph. D., která nám pomohla vybrat konečnou variantu na pléd ze všech mnohých. Paní Ing. Aleně Frydrychové za odborné konzultace k samotné technologii. Velké děkuji patří spolužačkám, s kterými jsme se vzájemně podporovaly ve všech stresových situacích. A nemohu zapomenout poděkovat rodině. Všem, kteří mě podporovali, nejen po celé době psaní této práce a mnohdy mi dobře poradili.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá pletenými vzory, které připomínají krajkou. Inspiruje se pletenými krajkami, především z oblasti Shetlandských ostrovů. Zajímá se o jejich historii, mapuje použití pletené krajky v módě a seznamuje s původními vzory této tradice. Odkazuje na současný návrat ručních prací a možnosti recyklace a upcyclace pletené módy. Výstupem práce jsou dva vzorníky, každý obsahuje 8 vzorů. Jeden vzorník je v béžové barvě evokující přírodní barevnost materiálu a druhá v tmavě modré barvě, která je často součástí módních trendů. Kombinace vybraných vzorů je použita na konečný výrobek v podobě krajkového plédu.

Klíčová slova

Zátěžné pletení, pletenina, krajka, pletená krajka, shetlandská krajka, petinet, ruční práce, udržitelnost, nadčasovost, zpět v módě

Annotation

The bachelor thesis deals with knitting patterns that resemble lace. It takes inspiration from knitted lace, especially from the Shetland Islands. It explores their history, traces the use of knitted lace in fashion and explores the original origins of this tradition. It refers to the contemporary return of handmade lace and the possibilities of recycling and upcycling knitted fashion. The output of the work is two pattern books, each containing 8 patterns. One swatch is in beige, evoking the natural colouring of the material, and the other is in a dark blue colour that is often part of fashion trends. One of the selected patterns (or a combination) is used on the final product in the form of a lace shawl.

Keywords

Waist knitting, knitting, lace, knitted lace, shetland lace, petinet, handmade, sustainability, timeless, back in fashion

Obsah

Obsah.....	8
Úvod.....	9
Rešeršní část.....	10
1. Úvod do historie pletené krajky.....	10
1.1 Shetlandská, Estonská a Orenburská krajka.....	12
1.2 18. století.....	15
1.2.1 Původní používaný materiál.....	17
1.3 19. století.....	17
1.3.1 Kotonový stávek.....	18
1.4 20. století.....	19
1.4.1 Meziválečné a poválečné období.....	20
1.4.2 50. až 90. léta 20. století.....	20
2. Původní vzory.....	21
3. Současné trendy uplatnění vzorů.....	26
4. Móda a udržitelnost.....	27
4.1 Čeští návrháři.....	28
4.2 Zahraniční návrháři.....	29
5. Možnosti recyklace a upcyklace pletených výrobků.....	32
6. Charakteristika zátažných pletenin využívaná pro zvolené téma.....	32
Praktická část.....	34
7. Inspirace.....	34
8. Navrhování a práce s motivem.....	35
9. Zpracování vazeb.....	35
9.1 Zvolená barevnost a materiál.....	36
9.2 Navržené vzory.....	37
10. Finální produkt.....	54
10.1 Postup výroby.....	56
10.2 Údržba vzorků a společenského plédu.....	58
10.3 Adjustace vzorků a plédu.....	58
10.4 Možnosti použití krajek.....	59
Závěr.....	60
Seznam použité literatury a zdrojů obrázků.....	61
Seznam příloh.....	63

Úvod

V rešeršní části se budu zabývat pletenou krajkou, její historií, projevy v určitých obdobích a původními vzory. Postupně se práce přesune k současným trendům využití pletenin evokujících krajkou. Poukážu na módu, její trendy a současné návrháře zabývající se zmíněnými vzory ve své tvorbě. Navážu na důležité technologické rysy. V závěru rešerše se věnuji recyklaci a upcyklaci pletených výrobků, možnostem těchto dvou termínů, jak zacházet s pletenými výrobky po určité době jejich využití, aby nevznikal přílišný textilní odpad.

Dnešní doba preferuje návrat k tradicím a ručním pracím. Současně se zamýšlíme nad optimální spotřebou výrobků, podporujeme ekologii a s tím související recyklaci, upcyklaci apod. Z tohoto pohledu můžeme i na pleteninu a pletené výrobky pohlížet jinak než v minulosti. Práce se tématu ručních prací v podobě pletení věnuje v praktické části.

Rešeršní část

1. Úvod do historie pletené krajky

Pletená krajka je historicky tvořena technikou zátažného pletení. Pokud u pletení (ručního nebo i strojového) přemísťujeme očka v ploše pleteniny a zajistíme jejich neparatelnost, pak vznikají tvarované otvory, které jsou podstatou petinetových vzorů. V mnoha případech můžeme mluvit o tzv. krajkových vzorech. Při srovnání krajky pletené a háčkované, si můžeme všimnout, že pletená je značně pružnější. [4]

Nejpřesnější informace z historie jsou k dočtení v anglickém titulu *Lace Knitting* od Helen James [20]. Z této knihy čerpá autorka práce nejdůležitější fakta volným překladem a parafrázuje. Původ pletené krajky je opředen mnohým tajemstvím. První nalezené historické objekty jsou pletené hedvábné punčochy se vzorem diamantu, ve kterých byla pohřbena Toskánská vévodkyně Eleonora di Toledo, datované do poloviny 16. století. I britská panovnice Alžběta I. nosila hedvábné punčochy. Traduje se, že v roce 1560 žena čekající na královnu ji obdarovala hedvábnými punčochami s motivem diamantové krajky. Královnu zaujaly natolik, že si jich nechala uplést mnohem více. V Hatfield House je jeden takový pár punčoch vystaven, o kterém se říká, že pochází z doby královnina života. I přesto, že tento příběh naznačuje začátky pletení kraje, není důkaz o tom, že je to pravda.

Nejstarším fragmentem nalezeným a přibližujícím historii krajky na Shetlandách (souostroví ve Skotsku) byl archeologický nález pozůstatků nedaleko Gunnister na Shetlandech, tzv. „Gunnister Man“, objevený v rašeliništích v roce 1951. Ostatky byly datovány do doby mezi lety 1680–1690, což je o něco déle než v případě příběhu královniných punčoch. U těla byly nalezeny fragmenty pletené krajky s motivem diamantu, který je tvořený přidáváním a ubíráním jemné příze. Není ovšem známo, zda byl muž zdejší námořník nebo návštěvník ostrovu. Soudě podle holandských a švédských mincí nalezených u pozůstatků. Tento nález ukazuje, že pletení kraje mohlo být na Shetlandech známé a praktikované i dříve. [20]

Z nedostatku poznatků a důkazů na časové ose, začaly vznikat legendy, které si místní vyprávějí. Mezi jednu z nich patří legenda o mořské panně, která spletla pěnu z mořských vln, aby si vytvořila oděv a mohla navštívit na souši rybáře, kterého milovala. Oděv místní zaujal natolik, že se jej snažili napodobit a vytvořili, tak krásnou pletenou krajku, se kterou jsou ostrovy neodmyslitelně spojeny. [20]

V minulosti tradice pletení byla předávána mezi generacemi ústně, a tak i složité krajkové vzory nebyly zapsány a zůstávaly v paměti svých pletářů. Je zřejmé, že i bez zaznamenávání na papír tato technika putovala na různá místa, což by vysvětlovalo, podobnost motivů z různých míst světa, a hlavně z Evropy. Především díky cestování do zámoří po trase mezi severní Evropou, Shetlandy a Jižní Evropou. To mohlo vést k rozšiřování krajkových vzorů a místní pletářky je napodobovaly, upravovaly a rozvinuly tradici ve svých vlastních zemích. [20]

Díky tomu se mnoho vzorů velmi podobá, a přesto mají jiný název podle místa, kde krajka vznikala a nelze říct, zda vzor byl prvně ze Shetland nebo Estonska. Pletení kraje se stalo volnočasovou aktivitou viktoriánských žen a také jako jedna z možností, jak získat peníze v oblasti Shetlandu, Orenburgu a Estonska. Z viktoriánské doby pocházejí vzorníky dam, které, tak chtěly uchovat své vzory a jako pomůcku pro další generace. Vzory jsou velmi složité a ukazují zručnost pletářek z dob minulých. [20]

Psaný vzor je nedávná záležitost, začal se prosazovat ve viktoriánské době, kdy začaly být více dostupné brožury obsahující zápisy pro vzory. Rané, psané vzory bylo poměrně složité rozluštit, jelikož každý pletář měl svůj těsnopis a zkratky pro zhotovení kraje. Zaznamenaný vzor, jak ho dnes známe, se rozšířil na počátku minulého století a stal se běžnějším. Během obou světových válek byly snadno dostupné a podporované pro válečné úsilí. Po druhé světové válce se vzory publikovaly v ženských časopisech a staly se dobře dostupnými v obchodech, které prodávaly příze. Krajky z poválečné éry jsou o dost méně složitější než jemné krajkové pletení minulosti a objevovaly se v podobě krajkových příkrývek pro děti, večerní plédy nebo kardigany, které naše babičky a prababičky nosily a pletly pro své dcery. [20]

V poslední době, díky internetu, se zájem o krajkové pletení zvýšil. Stal se snadno dostupný mnohým zručným pletářkám. Pro velice složité krajkové šály nalezneme sepsané vzory na internetových fórech a v publikacích, které poskytují návody na různé produkty, přes interiérové doplňky po oděvní prvky.

Díky tomu nelze říct, kde se vyvinulo první krajkové pletení, jelikož díky podobnostem vzorů v mnoha aspektech designu těchto tradic lze říct, že se krajky nevyvíjeli izolovaně. Také přispělo rychlé šíření vzorů po druhé světové válce a míšení motivů z různých tradic. Nelze s jistotou všem vzorům připsat konkrétní místo původu. To krajky halí do tajemného šálu minulosti. [20]

1.1 Shetlandská, Estonská a Orenburská krajka

V kapitole jsou zmiňované tři krajkové tradice, Shetlandská, kterou se práce dál zabývá, Estonská a Orenburská k porovnání.

Shetlandská krajka

Existují záznamy o Shetlandčanech, kteří pletli velmi jemné ponožky a punčochy, pocházející ze 17. století a naznačuje, že byli velmi zručnými pletaři. Do roku 1800 si ostrované vybudovali pověst výroby jemného pleteného zboží, se kterým obchodovali se zahraničními námořníky z Holandska či Německa. K jedné z teorií, jak se krajka na Shetlandách objevila, patří domněnka, že byla krajka přivezená námořníky z pevniny, nebo přivezená z Bruselu a ukázaná pletařské rodině z města Unst. Ta se inspirovala a začala vyvíjet vlastní. Každopádně místní měli tuto dovednost velmi dobře osvojenou, protože se datuje vývoz krajkových šál do 40. let 19. století. Ovšem není pro tuto teorii mnoho důkazů z doby 30. let 19. století, kromě pozůstatků Gunnister Mana. [20]

Dnes je několik motivů, které jsou označovány za původní. Mary Thomas zaznamenala vzory své rodiny, která byla známými pletaři krajek, a definovala takto pouze deset konkrétních vzorů, které byli skutečně Shetlandské: Ears o' Grain, Cat's Paw, Print'o Wave, Birds Eye, Fern, Fir Cone, Spout Shell, Old Shale, Acre a Horseshoe.

Jakmile se pletené krajky začaly vyvážet, vzrostla jejich popularita u viktoriánských dam a královny. Pro ženy na ostrovech se to stalo jejich zaměstnáním a krajkové šály produkovaly ve velkém množství. Za tuto práci, však dostávaly opravdu zlomek skutečné ceny anebo naturálie. Aby byla možnost takto jemné šály vyrábět, je zapotřebí mít správnou vlnu. Úspěch jemných pletených krajek nepochybně ovlivnilo používání příze z vlny místních ovcí a mezi nejlepší patří příze zhotovená v oblasti Unstu. V průběhu 20. století, kdy začalo být cestování dostupnější, krajky putovaly do světa a často se změnila názvy vzorů. Shetlandský svatební šál na obrázku 1. [20]

Obrázek 1 Shetlandský svatební zavinovací šál z krajky "Harebell" [20]

Estonská krajka

Jedná se o uznávanou krajkou v Evropě, charakteristické pro ni jsou pavučinově bílé vlněné šátky. Historickým centrem bylo přímořské město na západním pobřeží Estonska, Haapsalu. Rozšíření krajky vděčí město a ženy pletoucí šátky založením bahenních lázní v roce 1852, které přilákalo bohaté ruské návštěvníky, mezi nimi i členy ruské královské rodiny. Začínající prosperující průmysl poskytl finanční prostředky a možnost přežití krutých zim, kdy ženy svůj čas zaměstnávaly pletením, aby se připravily na příliv sezónních návštěvníků. Výroba upadla během první světové války. [20]

V roce 1918 bylo Estonsko prohlášeno za nezávislou republiku a sláva bílých šátků se začala obnovovat a šířila se postupně po světě. Mnoho motivů se podobá jiným tradicím, především nápadná podobnost je se shetlandskými vzory. Estonská krajka používá složitější konstrukci, nejčastěji je spojovaná s bambulemi, které jsou známe jako „nupp“ a krajce dodávají texturu. Mezi známější motivy patří především florální motivy, jeden z nich jsou konvalinky, které jsou všestranným vzorem a dají se kombinovat s bambulkami. Další jsou motivy lístků, větviček, květů, obilí a hmyzu. Zavinovací šál na obrázku 2. [20]

Obrázek 2 Estonský zavinovací šál ze vzoru od Nancy Bush [20]

Orenburská krajka

Město Orenburg se nachází v Rusku poblíž hranic mezi Evropou a Asií sousedící s Kazachstánem. Přes město vedly obchodní cesty mezi Ruskem, Evropou, Asií a bylo tak ústředním bodem obchodu. Stejně jako na Shetlandách, nelze s jistotou říct, jak tato tradice začala. Historie orenburské krajky sahá pravděpodobně do poloviny 18. století, kdy započala být poptávka po pletených šálech (obrázek 3) z Orenburgu taková, že ženy a dívky se jiné práci netěšily a šály se rozšířily po Evropě. Krajkové zboží se prodávalo přes prostředníky, kteří na nich bohatli a ženám za dobře odvedenou práci dali sotva minimum. Jednalo se o velké čtvercové hřejivé šály a kombinací základních vzorů vznikl gossamer efekt. [20]

Složité návrhy byly složené z jednoduchých motivů, pojmenovaných po všedních věcech, jako je např. hrách, rybí oči, myší tlapky, jahody. Tradice se předávala již od raného dětství a pletačky tak měly vzory uchované ve své paměti. Hřejivost a jemnost šátku je založená na použití příze z plemene koz specifické pro oblast východního Ruska. Orenburské kozy mají údajně vlákno jemnější a teplejší než kašmír. Jemnost vlákna kozy je ovlivněna místním tvrdým klimatem. Proto pokus rozšířit kozy mimo domovské prostředí nebyl úspěšný. Po dvou letech se jim srst přizpůsobila na teplejší podnebí a ztratila svoji jemnost a hřejivost. [20]

Obrázek 3 Orenburský šátek s bordurovými motivy [20]

Mezi tradicemi existují rozdíly ve zhotovení šálů. Shetlandské šály mají okraje z jednoho kusu nebo ozdobně pletené. Orenburské jsou zpracované z jednoho kusu a v případě estonské tradice jsou okraje pletené zvlášť a následně přišité. Podobnost je tedy výrazná nejen ve vzorech, ale i zpracování. Nelze s jistotou říct, zda se tyto tradice vyvíjely zcela odděleně, a která se řadí mezi první v případě shetlandské a orenburské.

Zájem o pletenou krajkou jevíli Viktoriáni po celé Evropě, měli ji v oblibě a byla vyhledávaná. Dnes se těší vzrůstu zájmu šikovných pletařek, které holdují ručním pracím a podporují udržitelnost výrobku. Techniky zpracování krajkových nejsou tedy zapomenuty. [20]

1.2 18. století

Začátkem 18. století se dostává ruční pletení ke svému vrcholu. V tomto století byly pleteniny hojně rozšířené po celé Evropě, hlavním centrem se stala Anglie. Mezi nejznámější britské vzory patřily Shetlandské vzory, které používaly techniku pletené krajky. To můžeme považovat za začátek vývoje petinetu.

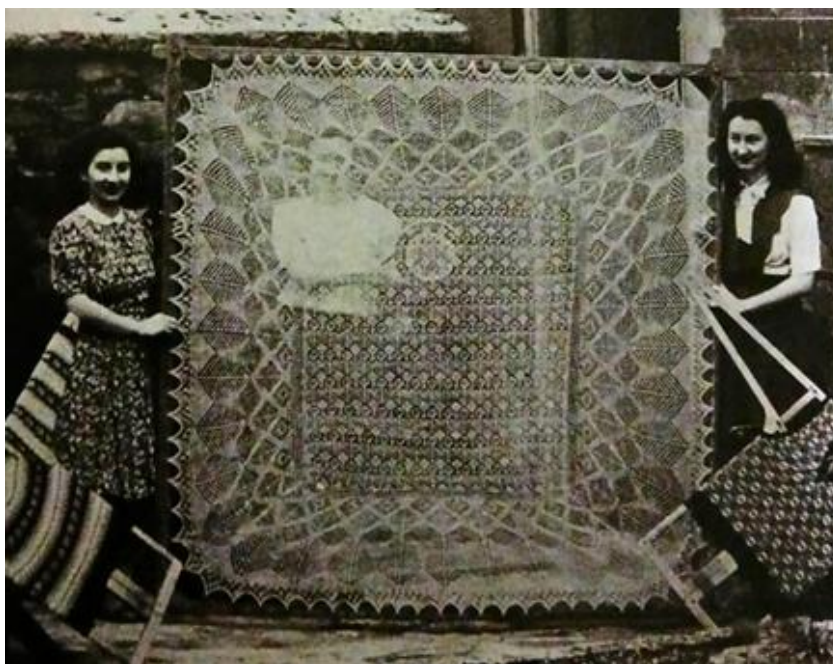
Postupem času se pletly různé variace petinetových vzorů, které se vytvářely přemísťováním a přenášením oček na pletenině. Vytvářely se tak „dírkované“ vzory, které mohly být geometrické (čtverce, kosočtverce, obdélníky, pruhy) nebo např. florální (listy, květy) na pletených oděvech. Petinetový vzor byl velmi oblíbený, a proto na Faerských ostrovech je napodobovaly, zdokonalovaly a přiznávaly jim milostnou symboliku. [5]

Rodiny si takto pletené výrobky uchovávaly na památku a staly se tak jejich

dědictvím. Mezi ně patří například šál určený na křtiny. Svatební šály vynikaly svou jemností. Nejznámější krajkové šály pochází z Unstu a jsou známé jako šály snubního prstenu, čtvercového tvaru a díky své jemnosti je lze protáhnout snubním prstenem. Málokdo uměl upříst tak jemnou přízi, aby se z ní šátek dal uplést a málokdo dokázal přízi zaplést. Na obrázku 4 je zobrazena modelová situace výroby krajek, počesávání rouna, spřádání příze a pletení samotné krajky. Takto jemné příze se trhaly, proto se moc výrobků nedochovalo, nejstarší pochází ze začátku 19. století a je zřejmé, že v té době to nebyla nová technika, ale zvyk, který byl převzat od předků. Jemnost krajky připomínala Gossamerův efekt svou průhledností. Při napnutém stavu přes něj bylo vidět. Tento efekt je odvozen od babího léta, kdy poletují pavučiny, ukázané na obrázku 5. [5, 13]

Obrázek 4 Modelová fotografie, zobrazení etap výroby krajek [13]

Obrázek 5 Gossamerův efekt [13]

1.2.1 Původní používaný materiál

První doložitelné pletené krajky pochází ze shetlandských ostrovů, které byly svojí drsnější krajinou dokonalým prostředím pro chov ovcí s velmi kvalitní vlnou. Používal se výhradně místní materiál. Vlna ze shetlandských ovcí vyniká svojí jemností a tepelnou izolací. Kdy se ovce na ostrovy dostaly není přesně známo, v 17. a 18. století byly popisovány jako malá zvířata s vícebarevnou vlnou. Ovce byly chované mimo zraky lidí, aby se předešlo jejich odcizení. Pro navýšení počtu ovcí s nejjemnější vlnou se do stáda přidávali berani merino ze Španělska. Dnes tvoří malé procento stáda, tak jeden z deseti. Nejpoddajnější materiál, nejměkčí na dotek, se nachází na ovčím krku. Původní ovce se stříhat nemusely, měly srst uzpůsobenou tak, že sama vypadávala a ovce se tak mohly oškubat. Vlna z krku byla oddělována, aby ji bylo možné zpracovávat samostatně. Z takto jemných vláken se sprádaly nejjemnější příze, ze kterých se pletly nejjemnější krajky. Podle tradic se tato příze využívala pro pletení velmi jemných a lehounkých šátků.

[12, 13]

1.3 19. století

Krajkové vzory byly pletené ručně i strojově ve střední Evropě, kde byly v oblibě. V kraji či vesnici se pletly krajky dle místních tradic a s tématem figurálním, florálním a geometrickým. Ovšem přelomem 19. století se do popředí dostává pletení na rámu, které rozvoj petinetového vzoru povzneslo. Nejznámější dochované petinetové vzory pochází ze Zděchova, kdy na čepcích byly použité petinety do vzoru vlnky, květu, tlapek, srdíček atd. Krajkový vzor tvořený petinetem byl používán i v Biedermeieru na čepcích společně např. s výšivkou.

[5]

Pletená krajka ze Shetland se proslavila v roce 1851 na Londýnské výstavě. Pro tuto příležitost bylo vybráno šest děvčat, přadlen a pletařek, které shetlandskou krajkou představovaly a prodávaly návštěvníkům výstavy. V tom samém roce se konala výstava v Edinburghu, byla menší, ale díky těmto dvou výstavám se jemná krajka stala populární v 19. století.

[13]

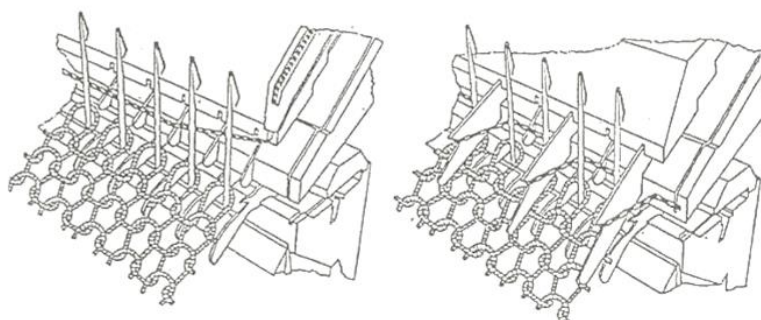

Obrázek 6 Výstava v Londýně r. 1851 [13]

1.3.1 Kotonový stávek

Původně se na výrobu petinetu používaly výhradně kotonové stroje. Kotonový stávek byl vynalezen v druhé polovině 19. století, a to Williamem Cottonem. Jedná se o zátažný pletací stroj, který nemá jednotlivě pohyblivé jehly. Má ploché lůžko, v němž se jehly pohybují společně najednou. Prochází fázemi kladení, zatahování, lisování, nanášení a odhoz. Kladení a zatahování je zobrazeno na obrázku 7. Původně se využívaly pro pletení dámských punčoch se švem a tvarování jednotlivých dílů pomocí ujímání a rozšiřování. Stroje jsou vybaveny zařízením pro ujímání a přenášení oček, sloužící k tvarování dílů a k tvorbě petinetové vazby, která umožňuje tvorbu petinetových vzorů.

[1,6]

Obrázek 7 Poloha kladení a zatahování kotonového stávku [1]

1.4 20. století

V této kapitole jsou uvedeny hlavní prvky módy 20. století vzhledem k zvolenému tématu.

Pletená móda minulého století začíná v období po první světové válce, kdy do módy přichází v roce 1920 pletený jumper (džemper), který se nosil společně s krátkou sukní. Džemperové šaty byly zdobeny pomocí perel, výšivek a určeny do večerní společnosti. Hromadně oblíbené se stává ruční pletení a díky praktičnosti je dodnes džemper módní, jedná se o udržitelný módní kousek, který dneska známe jako svetry a pulovry. Pro muže ženy pletly vzorované pulovry s výstřihy do V, a také nosili velké pletené vesty. [15]

V každém desetiletí pletené oděvy měly typické znaky s detaily, které odpovídaly dobové módě. Jednalo se o kreativní módní odvětví. Pletařky byly velmi zručné a pod jejich rukama vznikaly svetry, kardigany, twinsety, tílka a noční kabátky. Ve 22. letech byly oblíbené kostýmky, které připomínaly krajkový vzor. Příjemné nošení podtrhovalo dokonalé ladění s uvolněným stylem, který zavedla Coco Chanel a Jean Patou. Jako je ukázáno na obrázku 8, geometrická členění svetrů bylo ovlivněno hnutím art deco. [19]

Obrázek 8 Kostýmek, ruční výroba, viskóza, 20. léta [19]

1.4.1 Meziválečné a poválečné období

Ve 30. letech ženy svetry oblékají ke zkráceným a rozšířeným sukním. Ve 40. letech nosí muži pletené výrobky především v zimě, pulovry, šály, čepice a rukavice. Koncem let se objevují pohodlné pulovry. [15]

Ve 30. letech velkou oblibu získaly pletené noční kabátky, které byly určeny pro zahřátí a poskytnutí volnosti pohybu. Vznikaly v rozmanitých tvarech přes vlnkový motiv, na obrázku 9 vlevo, s netopýřními rukávy, zavinovací a ve stylu peleríny na obrázku 10 vpravo. Pletené oblečení začíná být velmi zdobené, z původního sportovního charakteru se stávají módní součástí oděvu. Používaly se vzory veselých barev a různých vazebních vzorů, vějířkovitá ažura na obrázku 10, dokud válka nepřerušila dostupnost barviv. [19]

Obrázek 9 Pletené noční kabátky, ruční výroba, vlna, 30. léta [19]

Obrázek 10 Pletené svetry s vějířkovitou ažurou, ruční výroba, vlna, 30. léta [19]

1.4.2 50. až 90. léta 20. století

50. léta přejí barevným sportovním pulovrům a ponožkám, které obohacují mužský šatník. Pulovr typu Che Guevara se objevují v 60. letech. Jedná se o počátek unisexové módy, která je pro muže a ženy shodná. Muži oblékali roláky, které doplňovali smoking. [15]

V 70. letech se v plavkové módě začaly používat nové materiály, které se nazývaly druhá kůže. Vytvářely přirozenou siluetu, dalo se přes plavky opalovat, a tak se mohly opalovat i stydlivější ženy, které se necítily komfortně v bikinách. Obrázek 11 ukazuje plavky z lycrové plavkoviny se složitým vzorem síťové krajky, který umožnil průhlednost. Plavky z 30. let na obrázku 12 pro porovnání. [19]

Obrázek 11 Plavky se složitým vzorem, Triumph international, lycra, 70. léta [19]

Obrázek 12 Plavky s ažurou, Elsa Schiaparelli, strečová viskóza, 30. léta [19]

2. Původní vzory

Původních vzorů bylo zaznamenáno mnoho, ale v několika případech v nich byla nalézána podobnost v zápisu, a přesto vypadají po upletení odlišně. Často se byly objevovány pod stejnými názvy, i když každý pochází z odlišné tradice. Tak byl umožněno pozorovat vývoj, jakým se vzory a motivy během let vyvíjely. S motivy se dá pracovat jednotlivě a experimentovat s designem a kompozicí. Vzory jsou na obrázcích 13 až 41. [20]

Kapitola uvádí výběr několika tradičních motivů, které jsou níže uvedené na obrázcích. Mezi jednodušší vzory patří „Faggot Stitch“, který je v původní krajkové tradici velmi užitečný. Často je používán jako výplň mezi dalšími motivy v lemech či jako samostatný celoplošný vzor. K němu podobná je varianta „Purse Stitch“, který svůj název získal, protože se používal v minulosti na pletení jemných, hedvábných peněženek. Jeden z nejstarších vzorů, jehož možný původ pochází ze Španělska je „Madeira Mesh“. Připomíná síťovinu, vytvářející celoplošný vzor, který se v moderním pojetí nepoužívá. S porovnáním s dalšími vzory, mohl ovlivnit vývoj vzoru „Broken Arce“, který je tvořen střídavým opakováním vzoru, čímž vzniká atraktivní vzhled. Hodí se pro vzorování na ponožkách, krajkových rukavicích nebo šály. Je odvozen z nerozbitého, rovného vzoru „Arce Lace“. „Horseshoe Lace“ je jeden z tradičních a známých motivů, používaný v Shetlandské tradici, imitující koňské podkovy. Zde už se tradice proplétají a můžeme se setkat i s identickým vzorem estonského pavího ocasu. Vzor vycházející z otisku

kočičích tlapek, který se velmi nápadně podobá skutečnému motivu se nazývá „Cat’s Paw“. Mnoho vzorů je podobných, ale přesto shetlandská varianta nejvíce odráží skutečnost. Lze motiv tlapek řadit nad sebe a vznikne panelový vzor. „Mrs Hunter’s Pattern“ je krajkový vzor s většími otvory a pochází z pletařské rodiny u města Unst a za jeho vytvoření je zodpovědná právě paní Hunterová. „Print of the Wave“ je jeden z nejatraktivnějších a známých vzorů. Motiv byl velmi hojně používán viktoriánskými krajkářkami pocházejících ze Shetlandských ostrovů. Vzhledem připomíná svoji inspiraci ve vlnách rozbouřeného moře. Tradičně používaný motiv je „Old Shell“, který byl již v minulosti zaměňován se vzorem „Feather and Fan“. Oba vzory mají na první pohled stejný motiv, jejich vzor je i napříč podobným technikám odlišný. I když používají obdobné techniky a jsou stejně působivé, nelze je zaměňovat. Další motivy, které jsou inspirované v přírodě jsou „Fern Lace“, která napodobuje kapradiny a podobný motiv lze nalézt i v dalších tradicích s různým pojmenováním. Vzor „Mrs Montagueové“, pocházející z doby královny Alžběty I. podobně jako „Lace Diamond“, který svým vzhledem připomíná malé diamanty, vytvářející celoplošný vzor. Rozšířením tohoto vzoru vznikne „Lace Diamont Chain“, jedná se o klasický panelový motiv, který je půvabný a připomíná propletený kabel. Byly vidány nejen na šátcích, ale dnes i na zimních svetrech.

[20]

Obrázek 13 "Faggot Stitch" [20]

Obrázek 14 "Purse Stitch" [20]

Obrázek 15 "Madeira Mesh" [20]

Obrázek 16 "Broken Arce"[20]

Obrázek 17 "Horseshoe Lace" [20]

Obrázek 18 "Cat's Paw" [20]

Obrázek 19 "Mrs Hunter's Pattern"[20]

Obrázek 20 "Print of the Wave" [20]

Obrázek 21 "Old Shell" [20]

Obrázek 22 "Feather and Fan" [20]

Obrázek 23 "Fern Lace" [20]

Obrázek 24 " Mrs Montague's Pattern" [20]

Obrázek 25 "Lace Diamond"[20]

Obrázek 26 "Lace Diamod Chain" [20]

Panelové motivy se používají již od minulosti po současnost. Často byly využívány pro tvorbu při hotovení tradičních pletených šál, šátků a plédů. Jejich význam oceníme v případě oddělení vzorů na šátkách, kdy nám jasně od sebe oddělují celoplošné vzory a lemy v případě jejich kombinace. Byly nalézány na oděvech, jako zdobný prvek předního dílu svetrů, lemů, zdobení průkrčníků, nebo v interiérové tvorbě na polštářích, přehozích apod. Vzor „Ladder“ se uplatňuje především v jednotlivém sloupci na dělení motivů, ale v případě přidání více sloupců, může vytvářet krásný samostatný vzor.

„Chevrons“ je poměrně starý a známý vzor. Jeho uplatňování je poměrně široké, přes bordurové vzory až celoplošný, atraktivitu získal díky své struktuře. Původní viktoriánské vzory vycházely z motivů růže a listů v elegantním designu nebo motivy květin a pšeničných klasů v okrajích. K využívání geometrických motivů byl navržen „Zigzag“.

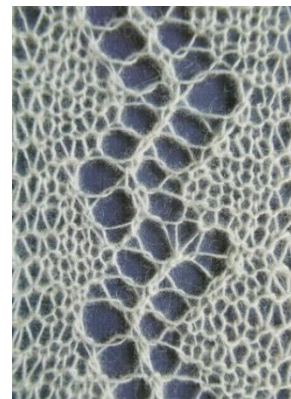
[20]

Obrázek 27 "Ladder Insertion"
[20]

Obrázek 28 "Chevrons" [20]

Obrázek 29 "Zigzag" [20]

Obrázek 30 motiv pšenice [20]

Obrázek 31 motiv květů [20]

Obrázek 32 motiv růží a listů
[20]

Mezi další odvětví vzorů patří lemy, které se dají různorodě použít. Jejich účelem je ozdobně zakončit hotový pletený produkt drobným efektem. Lemování pomocí kapradinových listů neboli „Fern Leaf“. To je efektivní motiv, který byl inspirován přírodou, stejně jako tomu je u tradiční „Peaked Lace“, která se při nejmenším datuje do poloviny 80. let 19. století. Viktoriáni jej využívali k lemování šál. Inspirace byla čerpána i z lastur, které lidé nacházeli, „Cockleshell Lace“ je jeden ze starších motivů, se zašpičatělým okrajem lemu připomínající zmíněné mušle, či lastury. Mezi další vzory patří „Wave“, krásná vlněná obruba, „Cyprus“, „Godmother’s Edging“.

[20]

Obrázek 33 "Fern Leaf" [20]

Obrázek 34 "Traditional Peaked Lace " [20]

Obrázek 35" Cockleshell lace " [20]

Obrázek 36 "Wave" [20]

Obrázek 37 "Cyprus" [20]

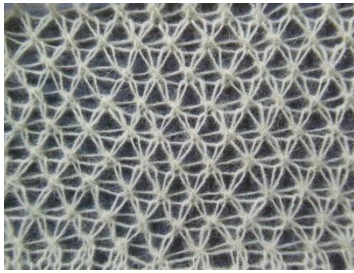

Obrázek 38 "Godmother's Edging" [20]

Jako v úvodu rešeršní části práce neopomenula přiblížit i jiné tradiční kultury. Tato kapitola zmiňuje mimo shetlandské tradice pár původní vzorů z oblasti Estonska a Orenburgu.

Estonské motivy jsou také poměrně rozmanité a mají drobné rozdíly od původních shetlandských. „Estonian Star Stitch“ se v této tradici používá jako výplň mezi dalšími motivy. Zároveň je schopen se prezentovat jako samostatný celoplošný vzor. „Estonian Flower Stitch“, tento florální motiv je velmi efektivní, ale často je jeho název různě popisován nejen jako květinový, hvězdicový vzor, ale i vzor leknínu. Především překrásný a typický vzor je „Lily of the Valley“. Charakterizuje ho především používání nopů v estonském tradičním pletení, napodobující motiv konvalinek, kterého existuje nespočet variant. Nopy jsou nejvíce viděny v krajkách, ale používají se i pro běžné pletené zboží, čímž přidávají texturu na povrchu. [20]

Orenburská krajka využívá mnoha jednoduchých základních vzorů, které nejsou, až tak atraktivní a velmi inspirativní pro tvorbu. Kouzlo krajky je skryto ve složitém a vysoce komplexním způsobu. Jak jsou tyto vzory vytvořeny a kombinované dohromady, aby vytvořily krásnou krajku. Mezi tyto vzory patří „Fish Eyes“, „Mouse Prints“, „Orenburg Cat's Paw“, „Strawberry“ a „Chain Hearts“. [20]

Obrázek 39 "Estonian Star" [20]

Obrázek 40 "Estonia Flower
Stitch" [20]

Obrázek 41 "Lily of Valley "
[20]

3. Současné trendy uplatnění vzorů

Společností byly trendy nabízeny z mnoha zdrojů. Časopisy, výlohy butiků, ale i velké obchodní řetězce, kterými byli zákazníci lákáni na trendy. V rámci rešerše bylo vybráno několik známých a oblíbených obchodních řetězců s velkou nabídkou pro veřejnost. Krátkým průzkumem lze získat představu o produktech i zájmu nakupujících.

V obchodě New Yorker se objevilo několik kousků. Jednalo se převážně o topy různých stylů, které byly vždy upletené, tak aby napodobily krajkový efekt pomocí petinetové vazby. Kalhoty byly zdobeny touž vazbou do vzoru kosočtverce. Obchod KiK nabídl především takto pletené kardigany a svetry pro ženy zdokumentované na obrázcích 42, 43 a pletené svetříky pro dívky na obrázku 44 vyfocené přímo v prodejně. Obchod Reserved v létě dal ke koupi pletené body tílko, přelomem chladných měsíců, téhož roku kabát. Obchod H&M předvedl ve svých výlohách dámské svetry, jeden z nich měl petinetový vzor stylizovaný do pruhů. Primark ve spolupráci se zpěvačkou Rita Ora nabídl tři svetry s velmi průsvitným vzorem na obrázku 45, který tvoří síť petinetů. Obchodem Pepco byl představen vzor podélného pruhování s motivem koleček na obrázku 46 a vzory napodobující kosočtverce, podobně jako původní diamantové vzory, zachycené na obrázku 47.

Obrázek 42 Pletený kardigan, obchod KiK

Obrázek 43 Pletený dámský svetr, obchod KiK

Obrázek 44 Pletený dívčí svetr, obchod KiK

Obrázek 45 Pletený svetr, Rita Ora, obchod Primark

Obrázek 46 Dámský svetr, obchod Pepco

Obrázek 47 Dámský svetr, obchod Pepco

4. Móda a udržitelnost

Móda je často vnímána jako styl současného odívání společnosti. Proměnlivost vzhledu člověka (účes), tendence v názorech a představách společnosti, které mají krátkodobé trvání. Utváří vztah mezi člověkem a jeho osobním individuem. Vznik a potřeba módy má sociologický původ. Jedná se o prostředek komunikace člověka se skupinou lidí, do které chce svým stylem patřit nebo již patří, ale i jako odpor vůči skupinám se stylem, kterému se vymezuje. [16]

Udržitelnost můžeme definovat jako aktivitu zabývající se ekologií, sociálních a ekonomických potřeb bez kompromisů v rámci potřeb pro generace příští a zajištění jejich budoucnosti. Jedná se o ideologii jejíž myšlenka se prvně objevila ve studii „Naše společná budoucnost“, publikovaná v roce 1987, upozorňující na environmentální dopad ekonomiky a globalizace. Udržitelný rozvoj můžeme dělit do třech základních pilířů,

na životní prostředí, ekonomiku a společnost. Udržitelné produkty by měly splňovat jisté náležitosti. Pro jeho výrobu by mělo být použito obnovitelných zdrojů, vyroben ekologickým způsobem, který respektuje životní prostředí. Používat etnickou výrobu, která dbá na pracovníky a nejedná se o nucenou dětskou práci. [17, 21]

Ekodesign se zabývá začleněním ochrany životního prostředí do navrhování produktu a jejich vývoje. Tento proces kromě klasických vlastností přes funkčnost po estetičnost, klade důraz na minimální dopad na životní prostředí při výrobě produktu. Strategií pro udržitelný ekodesign je vysoká kvalita a životnost produktu, optimalizovat využívání použitých zdrojů. Sbírat a opětovně použít produkty, případně je recyklovat.

[17]

4.1 Čeští návrháři

Značka **merilen** byla založena roku 1995 a pochází z Jižní Moravy. Firmu založila Jana Buchtelová, která studovala na textilní průmyslové škole v Jihlavě. Po maturitě studovala VŠON v Praze, obor oděvní návrhářství. Společně se svou sestřenicí vedou značku a udržují tradici přírodního materiálu, hlavně 100 % vlny, a individuálního přístupu k zákazníkům. Šátek z jejich tvorby na obrázku 48. Ve své tvorbě upřednostňují jednoduchost a důraz na detail. Pletenou módu vnímají jako nadčasový a udržitelný přístup k oblékání, především při použití přírodních materiálů. Název značky vychází z mnoha faktorů. Jeden z nich byla inspirace v jihomoravských meruňkách, kterým se v Rakousku říká „merillen“, přesmyčkou najdeme odkaz na přírodní materiály, vlnu merino a len, které jsou značkou výhradně používány. Také se jedná o oblíbené jméno používané ve Skandinávii, oblast severské módy, která je autorkám velmi blízká. [7]

Jiřina Tauchmanová, designérka, která se řídí svým motem. „*Každá nová kolekce je vyjádření mého já, vychází z mých pocitů, představ o módě a vztahu k ní...*“.[8] Její tvorba je velmi rozmanitá od vysoké krejčoviny po designové sklo. Návrhářka založila svůj podnik roku 1991. Jak sama tvrdí nejraději se věnuje společenské večerní módě a svatebním šatům. Mezi rozmanitou tvorbou se objevuje i pletená móda pro ženy. Letní pletená móda je měkounká, vzdušná, oproti zimní módě, kde se klade důraz na účelnost. Ukázka tvorby na obrázku 49. [8]

Obrázek 48 Merilen, šátek BEA [7]

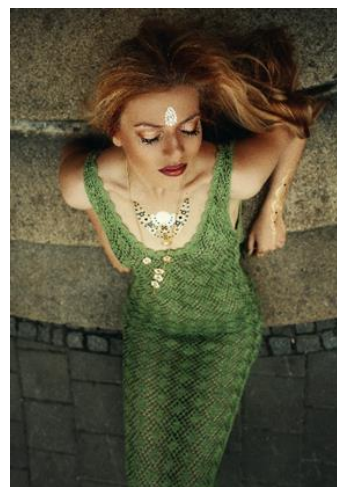

Obrázek 49 Jiřina Tauchmanová, tunika [8]

Ateliér **DOGALA** patří návrhářce a pletařce Marii Prokopové. Svůj ateliér provozuje v České Lípě. Jedná se o ručně pletené modely s individuálním přístupem k zákaznicím (obrázek 50 a 51). V autorčině portfolio můžeme najít pletené čepice, ponča, plédy a šaty s krajkami. Plete z přírodních materiálů, především z vlny alpaky, bambusu a bavlny. [9]

Obrázek 50 Ateliér DOGALA, pončo [9]

Obrázek 51 Ateliér DOGALA, zelené šaty [9]

4.2 Zahraniční návrháři

Elizabeth Lovicková, návrhářka žijící v Orknejských ostrovech a zakladatelka značky “Northern Lace”, v překladu „Severská krajka“. Ve své umělecké tvorbě se věnuje třem tradičním vzorům Severským ostrovů Velké Británie, obrázek 52 a 53. Snaží se je převést do moderní podoby. Tyto vzory vznikly v minulosti potřebnou nutností zahrát se. Gansey pro rybáře, krajové šátky pro ženy a později se vyvinuly vzory Fair Isle, vícebarevné

pletené motivy. Několik let pracovala na průzkumu a pletení Shetlandských krajek. Učila se od Margaret Petersové z Unstu v Shetlandu. Díky ní zjistila mnoho názvů vzorů pro svou knihu. Tyto krajkové vzory a výrobky z nich znamenají pro Elizabeth Lovickovou jemnou, vzdušnou pavučinku, která je podstatou kouzla Shetlandské krajky. Nejčastěji používá přírodní materiály od lokálních dodavatelů. [10, 13]

Obrázek 52 Krajkový šátek, Elizabeth Lovicková [10]

Obrázek 53 Vzory Shetlandské krajky, Elizabeth Lovická [13]

Dona Smithová je rodačka ze Shetland, kde doposud žije a pracuje na ostrově Burra. V roce 2000 založila svůj podnik. Původně se chtěla vyhnout pletení, jelikož jí přišlo tradiční. Věnovala se ze začátku plstění ovčího rouna z vlastního stáda ovcí. Dona vyrostla mezi pletařkami, plést uměla již jako malé děvče, ale odložila to až do narození prvního syna. Pyšná svým původem a bohatým textilním dědictvím Shetland má potřebu zachovávat původní pletení, protože mnoho vzorů nebyla zaznamenána. Rok 2015 byl přelomovým, jako patronka Shetlandského týdne vlny 2015 navrhla v rámci propagace čepici Baa-ble, u které nečekala, že se stane oblíbenou a mnoho lidí ji bude plést. Tento první napsaný pletací vzor započal cestu k designu pletenin a tvorbě vzorů. V roce 2017 obohatila trh a svou značku příze Langsoond. Vlna je výhradně z rouna shetlandských ovcí stáda její rodiny, pár sousedů a přátel v okolí. Potřebou čerpat z půdy, na které žije, se začala v roce 2019 zajímat o přírodní barvení rostlinami a extrakty ze svého okolí. Mezi místní flóru, kterou používá patří rebarbora, pampelišky, kopřiva, vznikají žluté odstíny. Pro větší barevnou škálu používá sušené rostliny a extrakty. Toto barvení je časově náročné a probíhá maximálně o deseti přadénkách ve velkých nádobách. Ukázka práce na obrázcích 54 a 55. [11]

Obrázek 54 Pletený šátek, Dona Smithová [11]

Obrázek 55 Pletený šátek, Dona Smithová, detail [11]

Společnost Jamison & Smith se specializuje na výrobu pravé shetlandské vlny. Byla založena ve 30. letech 20. století. Příze, kterou vyrábí je z vlny ovcí žijících na Shetlandách a od více jak 700 chovatelů a farmářů. Jedná se o přírodní, udržitelné a kvalitní vlákno. Způsobeno je to životem ovcí, které se pasou na vrcholcích a plážích ostrovů. Živí se především vřesy a mořskou řasou, díky tomu a nepříznivému místnímu počasí má jejich vlna ty nejlepší vlastnosti, jako je hřejivost, jemnost a pevnost. Mezi cíle společnosti patří udržení místního průmyslu a dědictví. Tak spolupracují s místními designéry, kteří pro ně navrhli z jejich vlny pletené krajkové vzory na různé šátky, šály. (obrázek 56) [12]

Obrázek 56 Pletený šátek, vzor Shetlandského půlměsíce, Jamieson & Smith [12]

5. Možnosti recyklace a upcyclace pletených výrobků

Současná doba v módním průmyslu rozvinula „**fast fashion**“. Móda, která je cenově přístupná a všichni jí mají doma plný šatník. Každý člověk má průměrně čtyřnásobek počtu oblečení, než měli lidé v roce 1980. Podle statistik 90 % vyhozeného oblečení skončí na skládce a jen 10 % jde na charitu, která oblečení rozděljuje mezi dobročinné organizace. V současnosti se na recyklaci nechtěného oblečení podílí i obchodní značky, jako je H&M, Patagonia, North Face, Levi's, Mark & Spencer.

Na velké množství textilního odpadu i úzce navazuje etická móda. Ta zastává etický způsob výroby oděvů. Zachovává šetrné zacházení k životnímu prostředí, snižování uhlíkové stopy spojené s dopravou zboží a snížení celkového textilního odpadu v podobě „**slow fashion**“. Jedná se o módu udržitelnou. [14]

Recyklace proměňuje staré věci na nové. V případě pletených výrobků je možná u spotřebitele rozpletením a následným použitím příze. Případně vhození výrobku do kontejnerů tomu určeným. Po sběru textilu následuje třídění, během kterého nastávají problémy v čistotě, kvalitě, barvě, směsích vláken a módnosti. Recyklace na úrovni produktu, závisí na najití nového uživatele, který bude oděv nosit. Zajistit to lze výměnou, second hand nebo opravami. Textilní odpad lze zpětně rozvláknit na osamocená vlákna pomocí mechanického trhání, mykání a z jednotlivých vláken upříst nové příze.

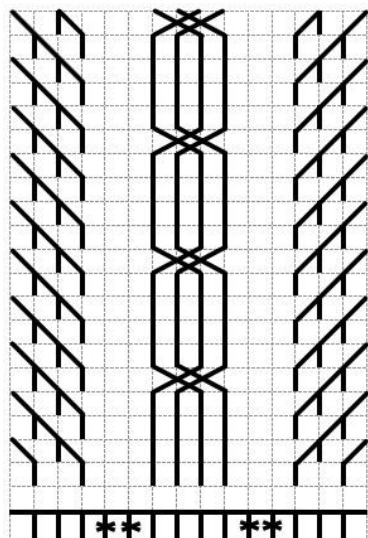
Upcyclace je v dnešní společnosti brána jako Do it Yourself (**DIY**) neboli v překladu „udělej si sám“. Jde o použití starého oblečení v původním stavu pro úpravy, dle svých, aby se mohlo oblečení dále nosit. [21]

6. Charakteristika zátažných pletenin využívaná pro zvolené téma

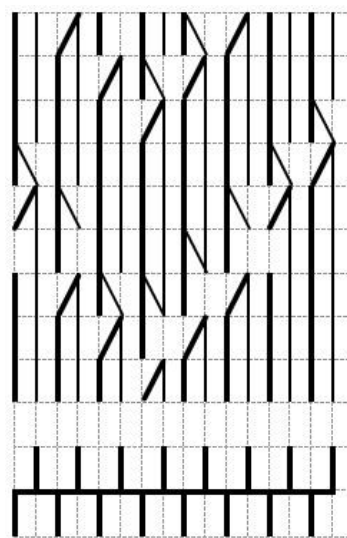
Vazby pletenin (vzory) je potřeba zapisovat pro jejich možnou budoucí reprodukci. Zaznamenávání vazby nazýváme patronování, kde přiřazujeme jednotlivým vazebním prvkům i technologickým postupům význam pomocí symbolů. Záznam v patroně vyjadřuje postup pletení a slouží k reprodukci vazby a její evidenci.

Zátažné pletení využívá u nás pro patronování tři různé systémy. Patronovací systémy, ale nejsou totožné v mezinárodním měřítku. Liší se jak ve výuce, tak u jednotlivých výrobců pletařských strojů. Patronu lze také volit podle toho, zda navrhovaná vazba zápisem připomíná vzhled po upletení, abychom si o ní mohli udělat přibližnou představu, nebo v rámci technologie. Z tohoto hlediska je pro vzory, kde

přemísťujeme vazební prvky nejvhodnější systém Prusa. Přemístěním oček vytvoříme copánek, petinety a ažury, které jsou využívány v této práci. Patrona zaznamenává vzor. Obrázek 57 zobrazuje jednolící pleteninu s vazebními možnostmi a na obrázku 58 je vidět převěšování oček mezi předním a zadním lůžkem u zátažné obouliční pleteniny. [1]

Obrázek 57 Patrona PRUSA, copánek, petinety, ažura v ZJ pletenině

Obrázek 58 Patrona PRUSA, převěšená očka v ZO pletenině

Vlastnosti pletenin s petinetovými motivy z pohledu spotřebitele:

Především ovlivněnou vlastností je **pružnost**. Pružnost se přenášením mnoha oček snižuje, což ale u řady výrobků (jako je např. pléd) není podstatné. Další vlastností je rozměrová stabilita, která je ovlivněna jak převládající vazbou, tak i použitým materiálem.

Poměr mezi hladkou a petinetovou strukturou pleteniny ovlivní **prodyšnost**. Kombinace vazby a jemnosti použitého materiálu vytváří velké množství vazebních variant, od svetru až po lehkou, splývavou imitaci krajky.

Zátrhavost je negativní vlastnost. Spočívá v možnosti zachytávání se o volné úseky nitě nebo navolnění vazebního prvku do prostoru. Kombinací petinetu s další vazbou se tato vlastnost zvýrazní.

Pro petinetové vazby lze použít přírodní i syntetické materiály ve velké škále jemností podle použití hotového výrobku. Pro účely bakalářské práce byla použita polyakrylová příze. [1, 18]

Praktická část

7. Inspirace

Práce byla inspirována vazebním vzorem „petinet“. Ten oslovuje autorku svými možnostmi. Je o něm znám především princip tvorby. V zájmu práce bylo zkoumáno, jakou má petinet historii. Zda je tak rozsáhlá a významná jako u jiných vazeb a technik. Postupné pátrání po zdrojích práci nasměřovalo až na Shetlandské ostrovy a k pletené krajce. K legendám a tradiční výrobě, která má svoji historii ve světě textilu a módy.

Práce čerpá inspiraci ze zmíněné historie pletení krajky, v geometrických, přírodních a rozvlněných motivech. Tak jako lidé dříve hledali inspiraci pro svou tvorbu ve svém okolí, bylo při navrhování vzorů využito stejného principu. Inspirace byla hledaná okolo sebe, a i v tradičních vzorech. To pomohlo k následným úpravám a inovacím při tvorbě vlastních vzorů.

Cílem práce bylo vytvořit dva vzorníky, které ukazují pletenou krajku v několika variantách. Poukážou na její jemnost, honosnost a využití. Zvoleným tématem navázala na ruční práce. Ty se vrací do zájmu o textilní tvorbu a navazují na ekodesign výrobku a na recyklaci textilního odpadu. Zároveň se tyto vzory vracejí do současných módních trendů. Tyto tři pilíře byly klíčové pro autorčinu tvorbu. Ruční práce, trendy a recyklace spojující se v jeden celek.

Pro práci byl zvolen jednolůžkový ruční pletací stroj Dopleta 180, na obrázku 59, s dělením stroje 5E a jazýčkovými jehlami. Řadičem hustoty má 7 úrovní, pro práci použito nastavení na největší číslo, které odpovídá nejmenší hustotě pleteniny. Výrobek jde lehce párat, a tak lze přízi využívat opakovaně. Postupně bylo vytvořeno 16 vzorů, z nichž se zkombinovaly dva vzory na společenský pléd.

Obrázek 59 Dopleta 180

8. Navrhování a práce s motivem

Při navrhování vzorů byl využíván čtverečkovaný papír. Na ten se nakreslil očekávaný výsledek, a pak se začala vkreslovat přenášená očka doprava nebo doleva. K tomu byl vytvořen vzorník petinetových otvorů. Na vzorku byly petinety přemístěné po různém počtu řádků nad sebou. Dále bylo přemísťováno další očko, nad již vzniklým petinetem, čímž se otvor zmenšil. V případě přenesení oka na sousední jehlu jsou otvory větší a čistší, obrázek 60.

První vzorky, které vytvářely klikaté sloupky, různé velikosti vlnovek podle zvoleného přemísťování. Různě rozvržené otvory do vzoru, prolamování a menší nebo větší otvory. Větší petinet vzniká přenesením dvou sousedních oček směrem od sebe. Ovšem postupné zapletení pleteniny je náročnější pomocí chytu, aby byla zajištěna neopratelnost. Také bylo využito dalšího vazebního prvku, a to copánkového vzoru v různých variacích. Z nich bylo do finálního návrhu vybrána varianta navržená autorkou práce, detail v příloze 1 (vzorek č. 1). Pro rozvolnění a dosažení větší transparentnosti byly využity u některých návrhů variace ažury. Výběr zkušebních vzorků je zaznamenán v příloze 1.

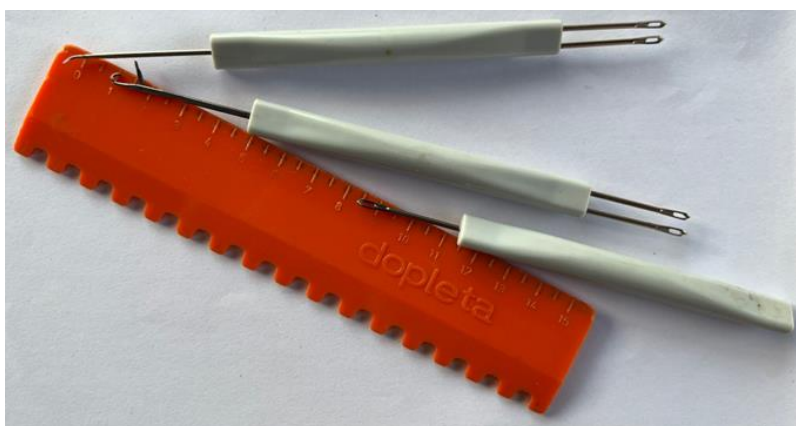

Obrázek 60 Vzorek s petinetovými otvory

9. Zpracování vazeb

V následující kapitole a podkapitolách jsou postupně rozepsané navržené vazby pro pletenou krajku. Každá vazba je slovně popsána a v přiložené patroně ji lze porovnat

s fotografií detailu. Na vzorky o velikosti cca 22 x 32 cm na výšku, bylo využito podle vazební varianty a velikosti střídy 50 nebo 51 jehel. Velikost především po šířce vzorků je proměnlivá maximálně o centimetr, způsobuje to různé provázání příze. Každý vzorek začal plným twistem na všech jehlách a dvěma řádky jedolící pleteniny bez vzorování. Zakončení bylo podobné. Vzorky se uzavřely dvěma řádky pleteniny a zařetízkovaly. Pro tvorbu byly použity pomůcky pro pletení na pletacím stroji vyobrazené na obrázku 61. Nejvyžívanější byla ujímací jehla pro jedno očku nebo dvě zároveň. Hřeben na zařazení a vyřazování jehel. Nástavec s jehlou a pomůcka pro zachycení oka. Ty byly používány v případě oprav, když oka spadla z jehel a na pletenině se vytvořila dírka.

Obrázek 61 Používané pomůcky

9.1 Zvolená barevnost a materiál

Pro tvorbu vzorníků byly zvolené dvě barvy. Běžová barva, která přibližuje reznou barvu přírodních materiálů před úpravou. Tmavě modrá, která se často objevuje v módních trendech, podobně jako béžové přírodní odstíny. Obě barvy mají i společenské využití a působí honosně. A proto byla vhodně vybraná tmavě modrá pro výrobu pleteného společenského plédu.

V prvních zkouškách, než se přešlo k samotné tvorbě vzorníku byla použita pletací příze Gloria ze 100 % akrylu. Příze byla velmi příjemná, ale pro účel bakalářské práce poměrně silná a nezanechávala požadovaný jemný efekt výsledku. Proto byla následně použita příze Etamin od značky Yarnart, taktéž ze 100 % akrylu. Jedná se o velmi jemnou přízi, dvojmoskanou s jemností 74 x 2 tex. Je vhodná pro pletení a háčkování. Nejen na výrobu krajek, ale i jarních a letních topů, halenek a dalších oděvních prvků. Což splňuje veškeré podmínky pro zpracovávání práce a dosažení jejích cílů a očekávání.

9.2 Navržené vzory

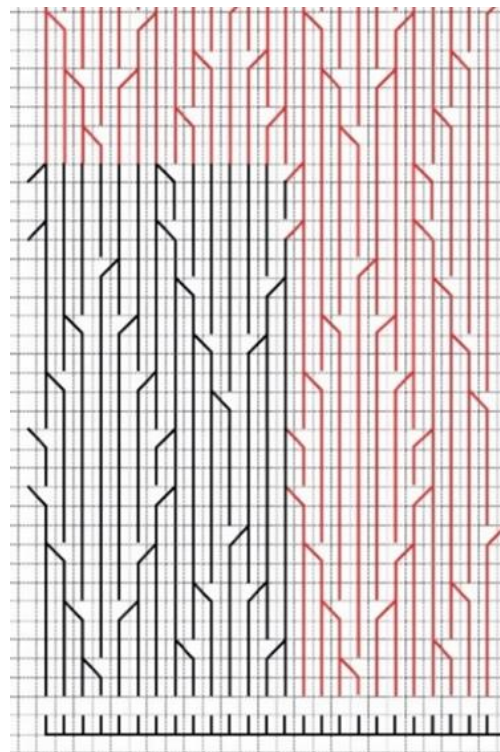
Vzor č. 1

Vzor je inspirovaný původním vzorem diamantu. Ovšem tvary tzv. kosočtverce jsou protažené na výšku. Na šířku jsou upraveny dvěma přenesenými očky nad sebou tak, aby byly hrany zaoblené. Motiv je přesazeně řazený o polovinu „kosočtverce“ a od sebe vzdálené vždy o pět oček. Vzorek vznikl na 50 jehlách. Petinety jsou přenášeny pravidelně po třech řádcích. Velikost opakující se střídy je 14 sloupků a 24 řádků.

Tento vzor vznikl ve třech variantách, aby na něm práce poukázala na důležité aspekty při navrhování. Jeden z nich je právě zda přemístíme očko směrem nad předcházející petinet nebo do pleteniny. Jako je vidět na vzoru na obrázku 62 a záznamu vazby na obrázku 63, kdy první půlka je přenášena do pleteniny, otvory jsou tak větší a čistší, druhá půlka je přenášena nad petinety, čímž otvor zmenšíme. Ve stejné barvě je zhotovená varianta se všemi otvory s čistým tvarem na obrázku 64 a 65. Na obrázku 66 je vzor v béžové barvě, a to poukazuje na důležitost volby barvy vzoru. Ne každá barva se hodí pro každý vzor. Na vzorku se střídá sloupek nepravidelných kosočtverců s většími otvory a sloupek s menšími otvory, viz obrázek a záznam 67.

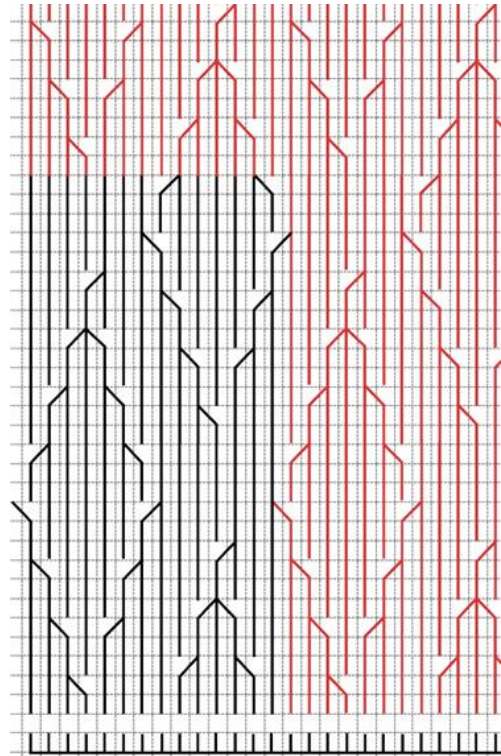
Obrázek 62 Vzor č. 1, varianta 1

Obrázek 63 Vazba č. 1, varianta 1, PRUSA

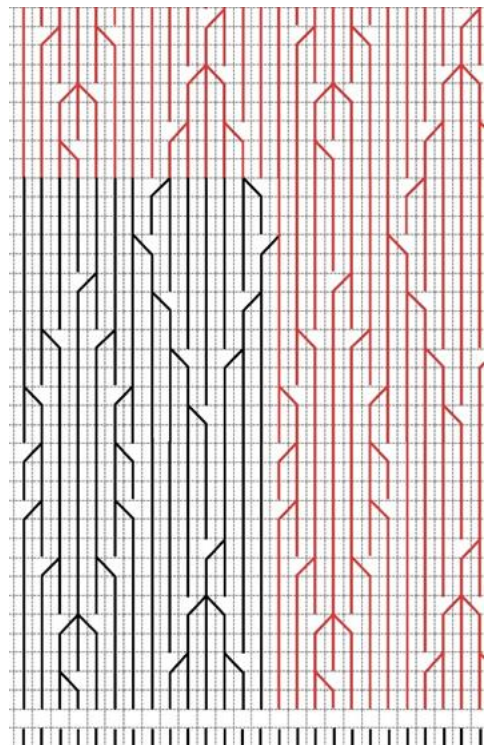
Obrázek 64 Vzor č. 1, varianta 2

Obrázek 65 Vazba č. 1, varianta 2, PRUSA

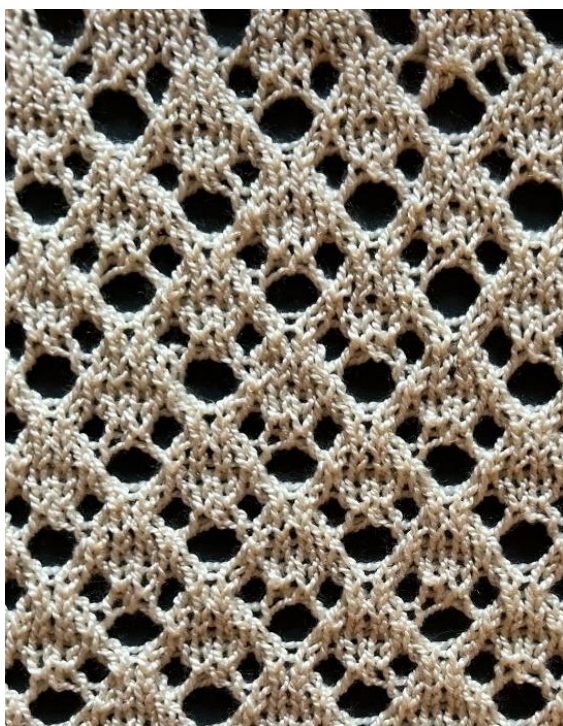
Obrázek 66 Vzor č. 1, varianta 3

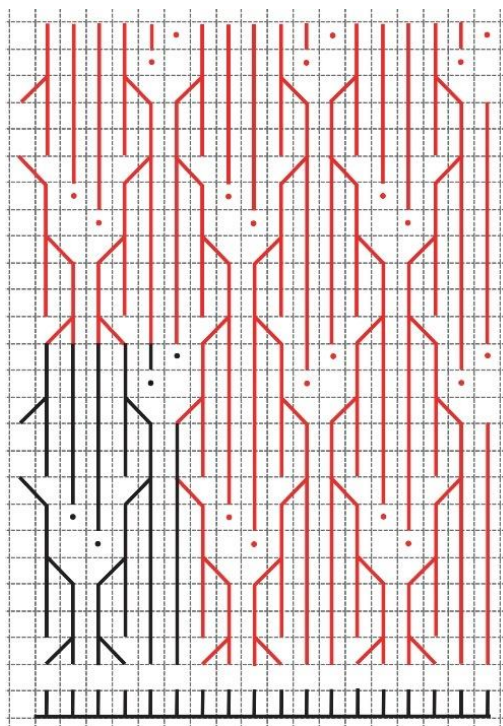
Obrázek 67 Vazba č. 1, varianta 3, PRUSA

Vzor č. 2

Cílem tohoto návrhu byl drobný motiv. Vzor má pravidelně rozmístěné petiny z jednoho přemístěného oka a velký otvor tvořený přemístěním dvou oček vedle sebe doprava a doleva. Ten bylo potřeba zaplést následným postupným zařazením jehel pomocí chytu (obrázek 69). Jedná se o jednodušší vzor, který získává vystouplejší strukturu, ta je patrně zachycena na obrázku 68. To je dosaženo díky prolamování způsobeným postupným a střídavým přenášením oček v blízké vzdálenost od sebe. Pro vzorek bylo použito 50 jehel. Velikost střídy je 6 sloupků na šířku a na výšku 12 řádků. Ve střídě se pravidelně opakuje přenášení střídavě doprava a doleva ob dva sloupky a přenášení dvou sousedních jehel směrem od sebe pro zhotovení většího otvoru. Přenáší se vždy po třech řádcích. Vzhled není nějak definovaný tvarem, inspirací byla klasická krajka, která je v dnešní době pletená na osnovních strojích. Podstatou tvorby těchto krajek bývá v mnoha případech vzorování plochami s různě velkými otvory.

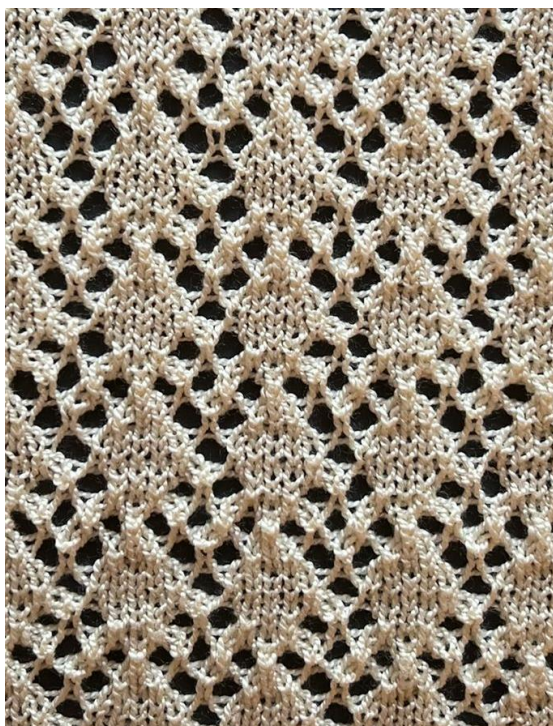
Obrázek 68 Vzor č. 2

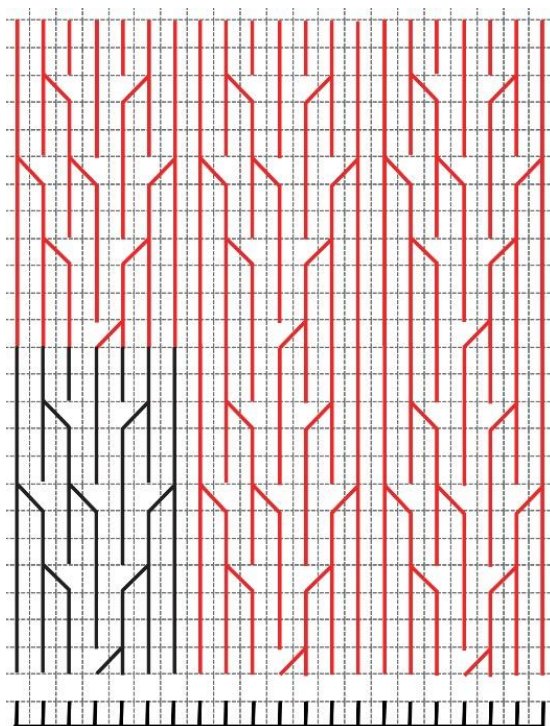
Obrázek 69 Vazba č. 2, PRUSA

Vzor č. 3

Čistě geometrický vzor tvořený pravidelnými kosočtverci z otvorů. Střídáním ploch s přenesenými očky a pleteniny bez změny polohy oka vzniká pozitiv – negativ vzhled, viz obrázek 70. Nejmenší velikost vzoru je střída o 7 sloupcích a 12 řádcích. Vzhled vzorovaného kosočtverce se skládá z osmi petinetových otvorů a devátého, který už je opakováním střidy. První řádek je přenášen doprava, ve druhém doprava a doleva. Ve třetím se dva levé přenáší doleva, čímž vznikne menší otvor nanesením přenášeného oka, kterému nelze zabránit, jelikož třetí otvor v řádku se přenáší doprava, tak při změně směru přenesení prostředního oka, by vznikl ten samý efekt, jen na jiné straně. Následující čtvrtý řádek z pohledu na vzor je stejný jako druhý a pak již navazuje střída. Rozepsané na obrázku 71. Pravidelně se přenáší v každém třetím řádku. Pro vzorek bylo použito 51 jehel.

Obrázek 70 Vzor č. 3

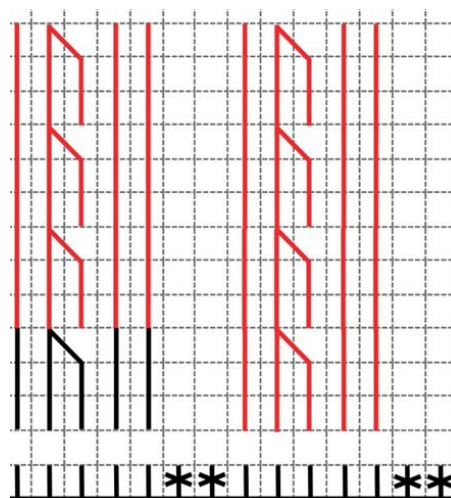
Obrázek 71 Vazba č. 4, PRUSA

Vzor č. 4

Zde byla použita pro větší transparentnost ažura, viz obrázek 72. Se šířkou dvou vyřazených jehel z činnosti. Jedná se o vzor s podélným pruhováním petinetu, ažury a dvou sloupků oček. Tento vzor vznikl na základě myšlenky lemování krajkových výrobků jednodušším vzorem, aby hlavní vzor podpořil, ale zároveň mohl fungovat jako samostatný motiv pro celkový produkt. Střída vzoru je 7 sloupků a 3 řádky. Mezi 5 sloupky oček je jeden s pravidelně přenesenými očky doleva vždy po 3 řádcích a 2 poslední sloupky jsou trvale vyřazené jehly z činnosti. Vzor na obrázku 72 a záznam vazby na obrázku 73. Vzorek byl pleten na 51 jehlách.

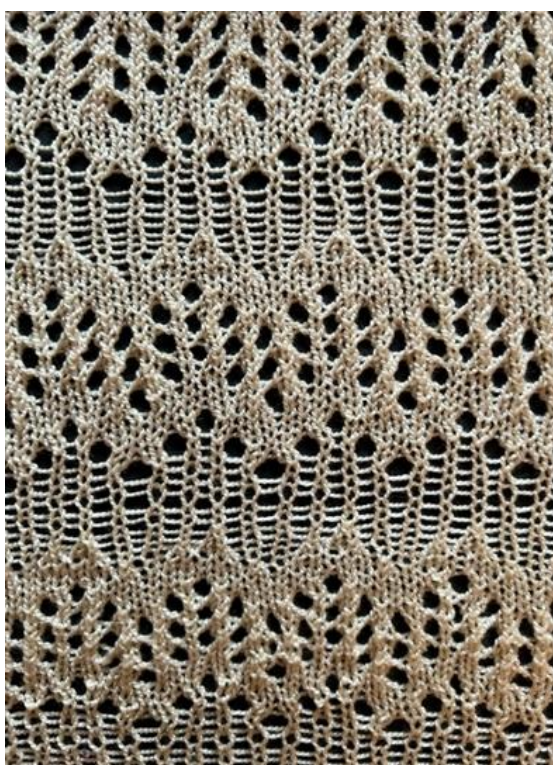
Obrázek 72 Vzor č. 4

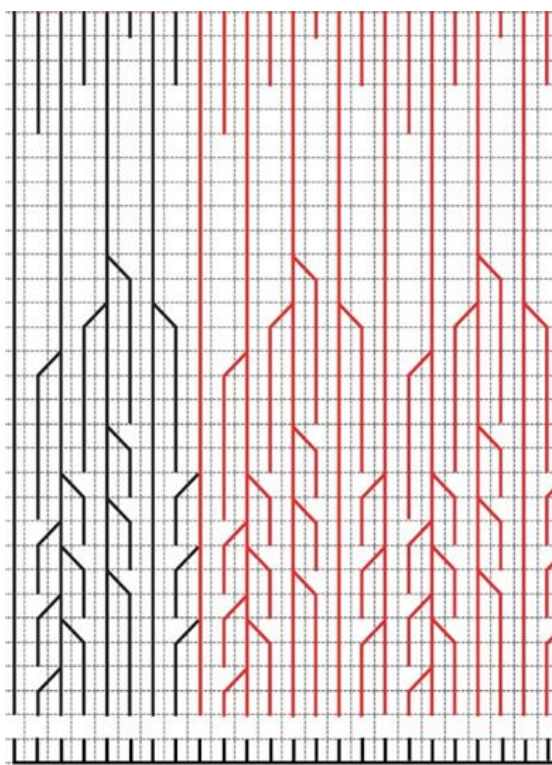
Obrázek 73 Vazba č. 4, PRUSA

Vzor č. 5

U tohoto motivu se začalo plést na všech 50 jehlách. Ty se postupně podle návrhu vyřazovaly až se část střídy pletla ob jehlu. Motiv je stylizovaný do „cik-cak“ pruhů. Nejřidší je část s ažurami. Jehly byly vyřazené po dobu devíti řádků. Větší zaplněnost má petinetový pruh, kde jsou očka přenášená ve stejném sloupcu vždy po třech řádcích. Střídávě přenášené vpravo nebo vlevo. Vzorované pruhy jsou vždy od sebe oddělené šesti očky nad sebou. Nelze v tomto případě počítat řádky, jelikož každý sloupek je přenášený tak, aby vznikla lomená linie. Díky tomu je motiv poměrně složitý a vyžaduje soustředěnost na každou jehlu zvlášť. Střída má na výšku 25 řádků a na šířku 8 sloupků. Inspirací byla především transparentnost krajky. Dodržet plochy s různou hustotou. Detail vzoru na obrázku 74 a 75.

Obrázek 74 Vzor č. 5

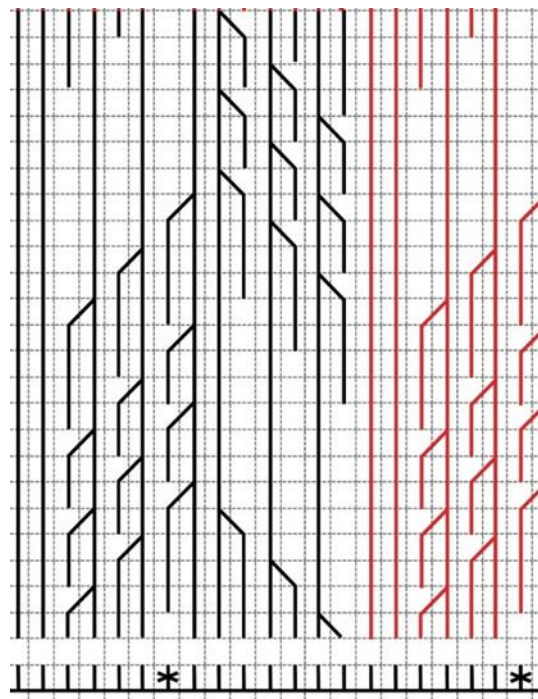
Obrázek 75 Vazba č. 5, PRUSA

Vzor č. 6

Tento motiv vycházel již ze získaných zkušeností z předešlého vzoru. Byl inspirován střídáním rozdílně zaplněných ploch za účelem přiblížit se skutečnému vzhledu kraje. Bylo využito ploch petinetů střídajících se s ažurami. Oddělované dvěma sloupky bez vzorování a čtyřmi očky nad sebou ve sloupku. Pravidelně se střídají petinety s ažurami ve směru řádku i sloupku. Prvně se přenáší očka doprava a po následujících dvou sloupcích doleva. Ažury jsou tvořeny osmi řádky. Petinety jsou přenášeny stejně jako u předchozího vzoru. Pravidelným střídáním přenášených oček do obou stran bylo díky ažurám dosaženo zvlnění motivu, patrné na obrázku 77. Bylo to způsobeno tím, že ažury tvoří menší úsek příze než v případě petinetů. Následným přizpůsobením příze se vzor zvlnil. Střída vzoru je 24 řádků a 14 sloupců, použito bylo 51 jehel na jejich šířku se střída zopakovala tři a půlkrát. (obr. 76 a 77)

Obrázek 76 Vzor č. 6

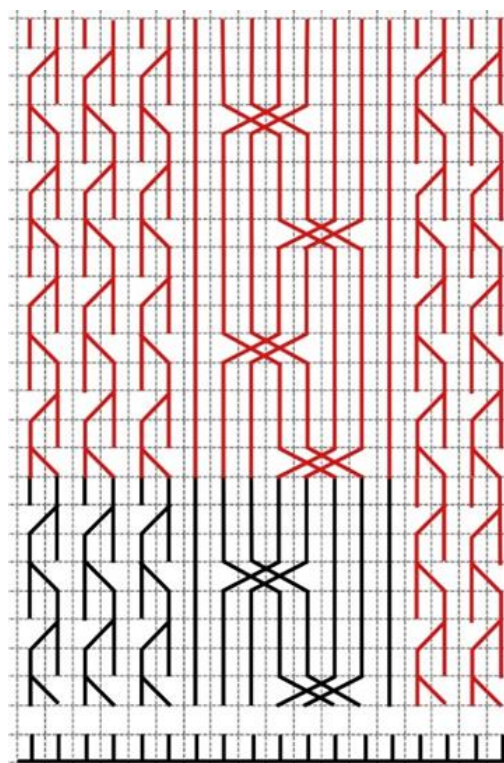
Obrázek 77 Vazba č. 6, PRUSA

Vzor č. 7

První krajka, u které byla použita vazba copánek na obrázku 78. V tomto případě byl vzor inspirovaný vertikálními pruhovanými motivy. Pruhy jsou tvořeny šesti sloupky petinetů. Mezi nimi vznikají střídavým přenášením oček do obou stran malé podélné vlnovky. Ty jsou ovšem přenášeny po dvou řádcích, tím mezi nimi vzniká mnoha volného prostoru. Druhý sloupek je jeden copánek „pletený ze tří“. Pro přenášení dvou oček najednou byla použita ujímačka s dvěma ujímacími jehlami. Ve středu byly očka, dvou prostředních sloupeků přenášena vždy po čtyřech řádcích. Krajiní dva sloupky copánku se přenášely po delším úseku, osmi řádcích, aby bylo dosaženo plastického tvaru. Bylo důležité dodržet přenášení křížením vnějších sloupeků na místo vnitřních. Po okrajích byly nechané sloupky, které udržují rovnost hran. Na vzorek bylo použito 51 jehel. Díky přenášení oček po sudém počtu řádku se zkrátila střída na 8 řádků. Pravidelně se opakuje 14 sloupeků (obrázek 79).

Obrázek 78 Vzor č. 7

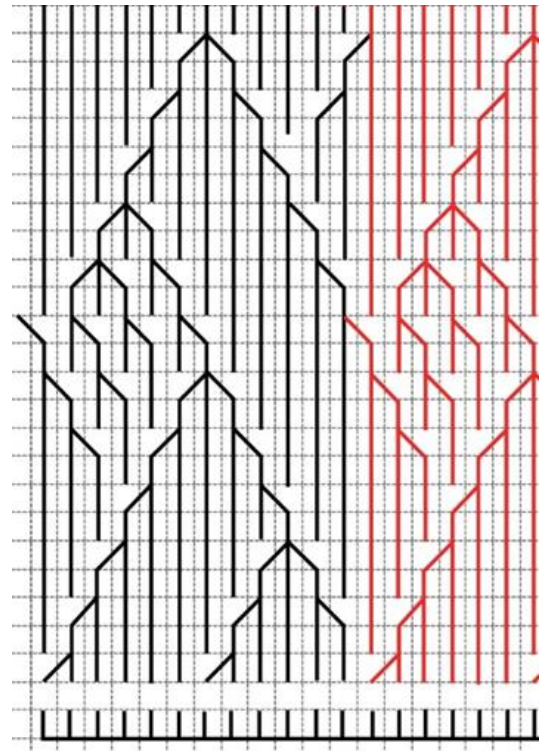
Obrázek 79 Vazba č. 7, PRUSA

Vzor č. 8

Po předcházejících oblých tvarech byl tento motiv inspirovaný čtverci a obdélníky. Ty byly rozvrženy, tak že dávají pocit pohybu přes sebe, obrázek 80. Tvary jsou tvořeny jen petinety. Bylo dbáno především na to, aby se očka přenášeli vždy pokud to šlo do obdélníku nebo čtverce. Tím bylo dosaženo čistých linií, očka se přenášela po dvou řádcích. Čtverce byly střídavě vzorované, v nichž jsou petinety přenášeny po čtyřech řádcích. V nejširším místě obdélníků bylo přenášeno po dvanácti očkách v sloupku nad sebou. Opakovaná střída byla tvořena 24 řádky, 12 sloupky a bylo použito 50 jehel.

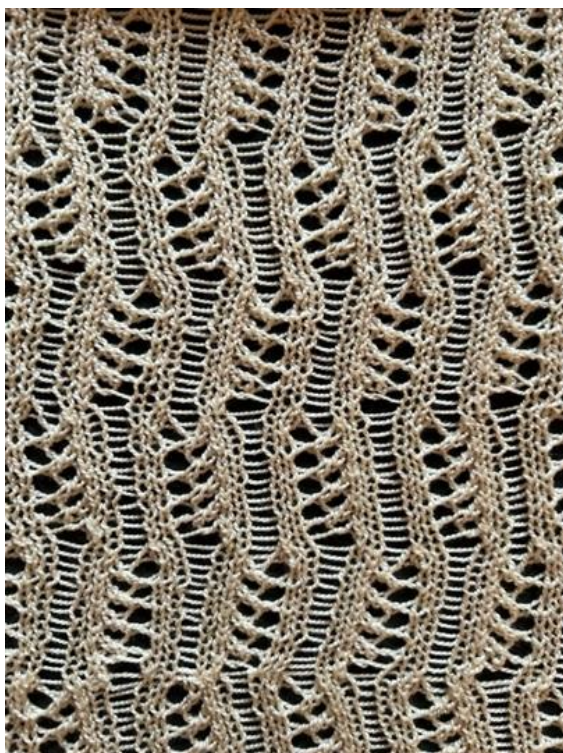
Obrázek 80 Vzor č. 8

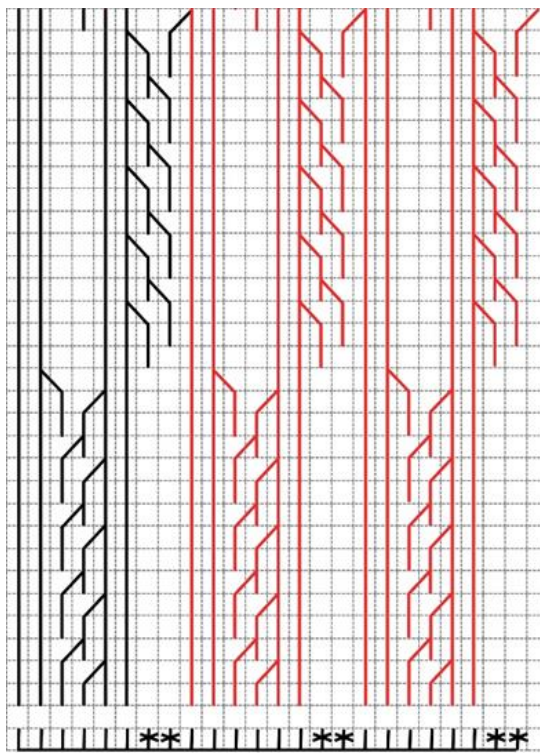
Obrázek 81 Vazba č. 8, PRUSA

Vzor č. 9

Tento motiv byl inspirovaný obilnými klasy. Na tyto klasy nebylo použito klasického vzorování klasu, přenášením dvou sloupků petinetů doprava a doleva. Klasy byly přenášeny doprava v první polovině střídy a ve druhé polovině doleva. Oba sloupky petinetů jsou přenášeny stejným směrem. Tudíž jeden sloupek je tvořen menšími otvory viz obrázek 82. Mezi jednotlivými klasy jsou ažury tvořeny přerušením činnosti dvou jehel, jsou dlouhé třináct řádků a postupně zařazeny pomocí chytové kličky. Klasy i ažury se střídají ve vzoru šachovnice a mezi nimi jsou dva sloupky oček. Ažury způsobily lehké zvlnění vzoru, kvůli pnutí příze, která se chtěla narovnat. Mezi petinetu a ažurou nejsou přidány řádky oček navíc. Motivy na sebe navazují. Velikost střídy je 8 sloupků a 31 řádku. Pro vzorek bylo použito 50 jehel.

Obrázek 82 Vzor č. 9

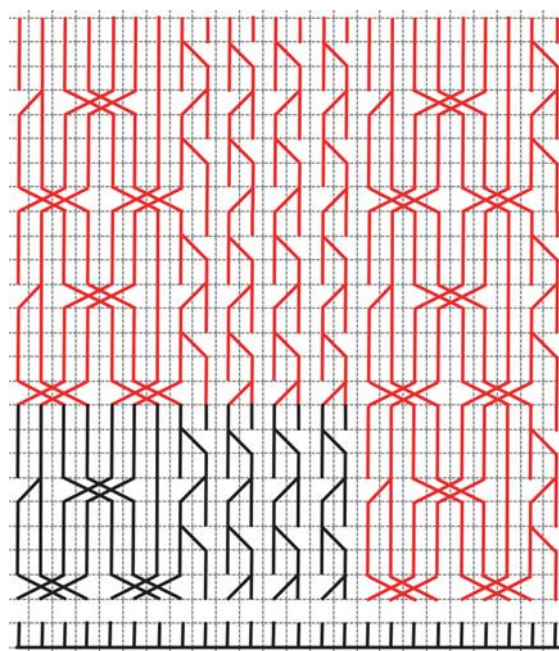
Obrázek 83 Vazba č. 9, PRUSA

Vzor č. 10

Při navrhování tohoto motivu krajky, viz obrázek 84, bylo myšleno na budoucí využití pro pléd. V béžové barevnosti vznikla krajka podélná s copánkem, která se hodí na lemování a působí i jako samostatný vzor. Proto byla navrhována i varianta pro tmavě modrou. Ovšem v případě tmavé barvy klasický copánek nevynikne. Autorkou navržené přenášení prvně dvakrát vedle sebe. Po čtyřech řádcích se přenášení změní na střed a z předešlých copánků se přenesou vnitřní poloviny copánků. Tím bylo dosaženo propleteného vzoru připomínat květy zvonků nad sebou. Větší plastičnosti bylo dosaženo navázáním petinetů. V nejširší části copánků bylo přenášeny tři očka, v nejužší pět a mezi nimi čtyři očka. Nevznikl v tomto případě žádný sloupek oček navíc. Petneti byly přenášeny každý druhý řádek střídavě vpravo a vlevo. Střída na výšku byla 8 řádků a 15 sloupků, použito bylo 50 jehel.

Obrázek 84 vzor č. 10

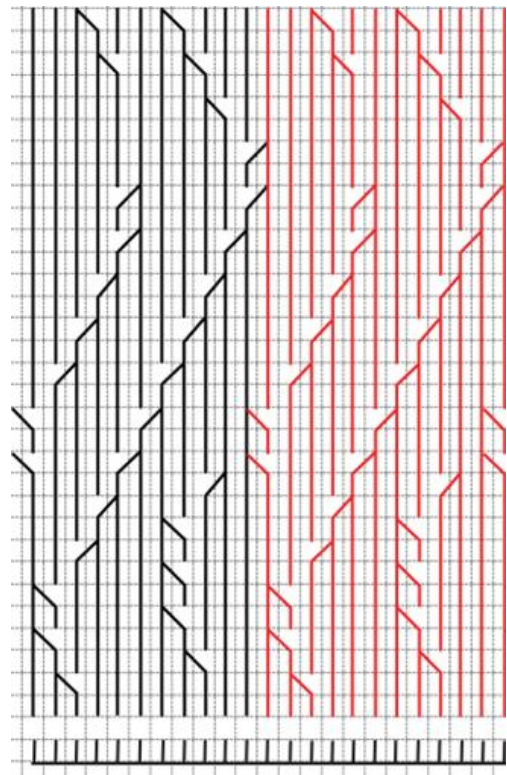
Obrázek 85 vzor č. 10, PRUSA

Vzor č. 11

V rešeršní části práce zmiňuje legendu ze Shetlandských ostrovů o mořské panně a rybáři. Z této legendy byla čerpaná inspirace pro vzor složený z petinetů v motiv mořských vlnek. Očka se přenáší po dvou řádcích a bylo dbáno na to, aby přenesení nezasáhlo nad předchozí petinet. Tím mezi jednotlivými petinety vzniklo pouze křížení dvou úseků příze a linie byla pravidelnější, patrné na obrázku 86 a 87. Opakující střída o velikosti 32 řádků a 11 sloupcích je tvořena třemi vlnami různé velikosti. Střída se na šířku vzorku zopakovala 5x, což vyšlo na 51 jehel.

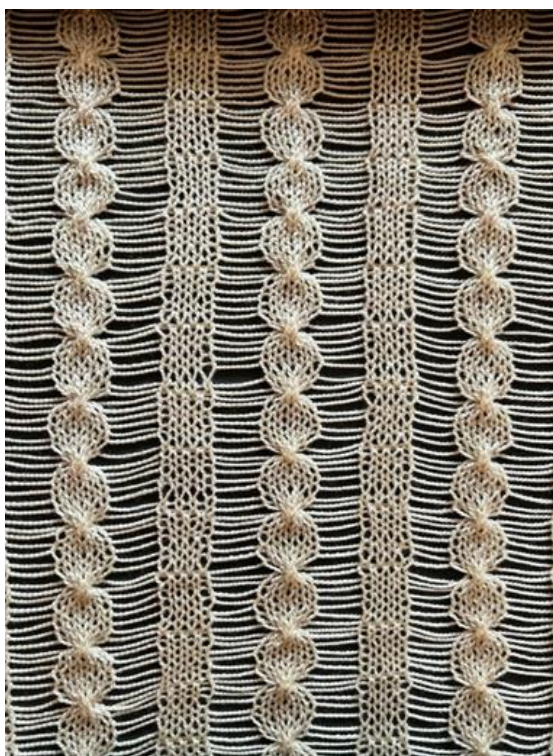
Obrázek 86 Vzor č. 11

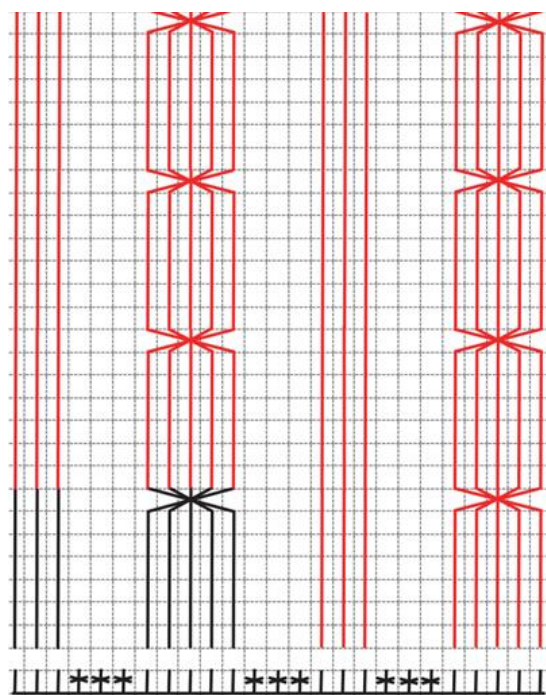
Obrázek 87 Vazba č. 11, PRUSA

Vzor č. 12

Navržený copánek autorkou připomíná šňůru korálek (obrázek 88), byl tvořen z lichého počtu sloupků, konkrétně z pěti. Ovšem přenáší se jen čtyři očka. Kříží se pod jehlou prostředního sloupku. Který díky překřížení vystoupí a je plastický, detail na obrázku 89. Přerušením činnosti tří jehel je tvořena široká ažura z obou stran copánků. Mezi nimi jsou čtyři sloupky oček, které dodávají pletenině pevnost. Na fotografii vzoru č. 12 je patrné, že v místě křížení byl stažen řádek oček vytažením příze pro přenášení. Sedm řádků na výšku tvoří jednu část copánku a to je i maximální výška střídy, 7 řádků a 15 sloupků. Z nichž je šest jehel s přerušenou činností. Střída se zopakovala po šířce 3x na posledních pěti jehlách se zopakovaly sloupky oček. Z celkového počtu 50 jehel bylo 18 jehel s trvale přerušenou činností. Tento vzorek bylo důležité hodně fixovat propařením, aby ažury nevytáhly krajní očka sloupků a copánků.

Obrázek 88 Vzor č. 12

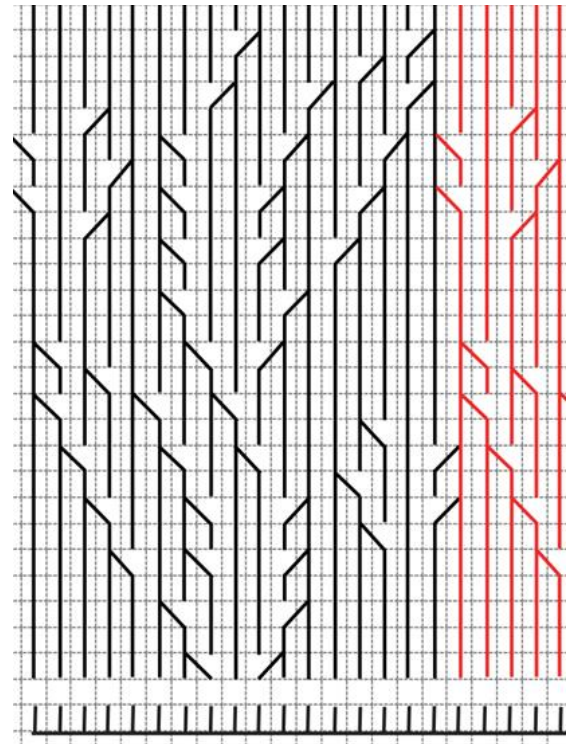
Obrázek 89 Vazba č. 12, PRUSA

Vzor č. 13

Florální motiv byl vykreslený petinetovou vazbou, obrázek 90. Inspirací byly rostlinné stonky s lupínky doplněné o jednoduchý pětilistý květ. Ten ve vzorování krajky na zvlněný stonek navazuje. Tento motiv má poměrně rozsáhlou střídu. Velikost střídy je 26 řádků a 17 sloupků. Střída s lichým počtem sloupků byla zopakovaná na šířku vzorku 3x beze zbytku. Použilo se tedy 51 jehel. Lístky nebyly vzorované s úplnou pravidelností přenášení oček po dvou řádcích. Ve špičce se očka posledních tří petinetových otvorů přenášely každý řádek. Dosáhlo se tím rovnějšího tvaru. Lístky napravo od stonku se přenášely všechny otvory doprava a u lístků nalevo se přenášely doleva. Po jednom řádku se přenášely i kvítky, kdy se tři očka přenášela směrem ke stonku a dvě směrem od něho.

Obrázek 90 Vzor č. 13

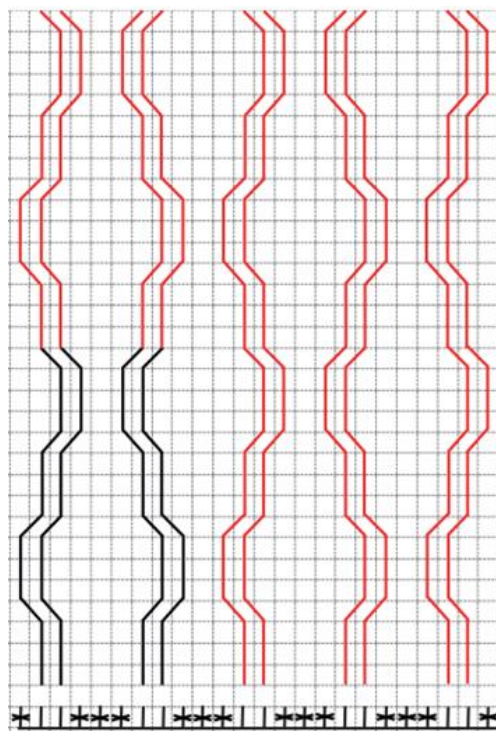
Obrázek 91 Vazba č. 13, PRUSA

Vzor č. 14

Vzorek na obrázku 92, byl vzorován pouze ažurou. Tvoří tedy výjimku ze všech ostatních motivů. Bylo ovšem dodrženo vzorování pomocí přenášených oček. Prvně byl twistem začat pevný okraj na 50 jehlách, po dvou přejezdech se vyřadila z činnosti každá pátá jehla podle střidy vzoru (16 řádků x 10 sloupků). V dalším řádku se vedle již vyřazených jehel vyřadily dvě sousední. Takto byl připraven okraj. Po upletení třech řádků se ještě vyřadily další dvě jehly a konečný počet vyřazených jehel bylo pět. V činnosti byly pouze dvě jehly mezi širokými ažurami. S těmi se geometrický motiv podélného pruhu vzoroval. Po každých třech řádcích se očka sloupků přenášely doprava nebo doleva podle návrhu. Tím se měnila šířka ažur od jedné až po pět vyřazených jehel. Krajka je velmi lehounká a transparentní. Má vyšší sklon z zatrhavosti, proto byly úseky ažur měněny po třech řádcích, aby toto riziko bylo sníženo.

Obrázek 92 Vzor č. 14

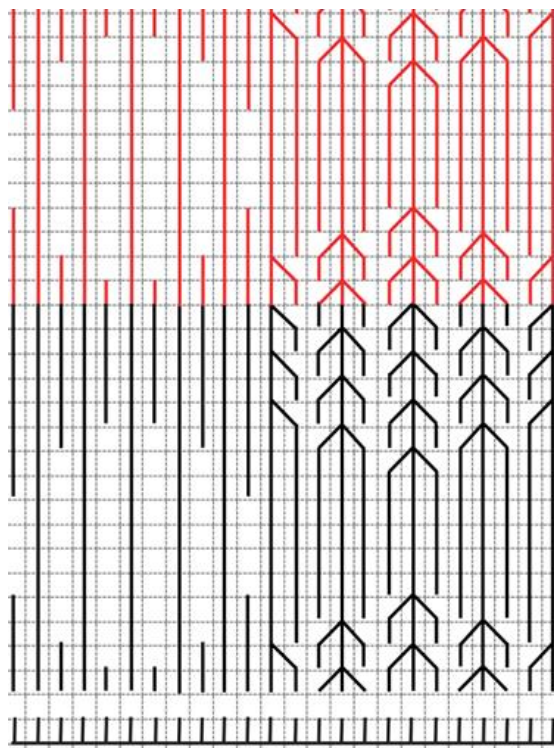
Obrázek 93 Vazba č. 14, PRUSA

Vzor č. 15

Na předposlední vzorek byla použita ažura a tradiční shetlandský vzor „žebříku“ viz obrázek 94. Inspirace sahá do minulosti a spojuje jeden tradiční vzor s motivy oválek z ažurových sloupků. Vzor „žebříku“ se skládá ze čtyř sloupků vedle sebe a dva prostřední jsou o dva otvory delší. Stylizují se také do oválnějšího tvaru. Ažurových sloupků je celkem šest od středu jsou postupně zkracované. Nejdelší je přes deset řádků, kdy je pak na dalších o dva řádky kratší. Nejmenší je pouze přes čtyři řádky. Tyto dva oválně stylizované tvary jsou přesazeně skládané. Velikost střídy je 16 řádků a 24 sloupků. Mezi ažurami i žebříky byl vždy nechaný jeden nevzorovaný sloupek. Použitých jehel na vzorek bylo 50.

Obrázek 94 Vzor č. 15

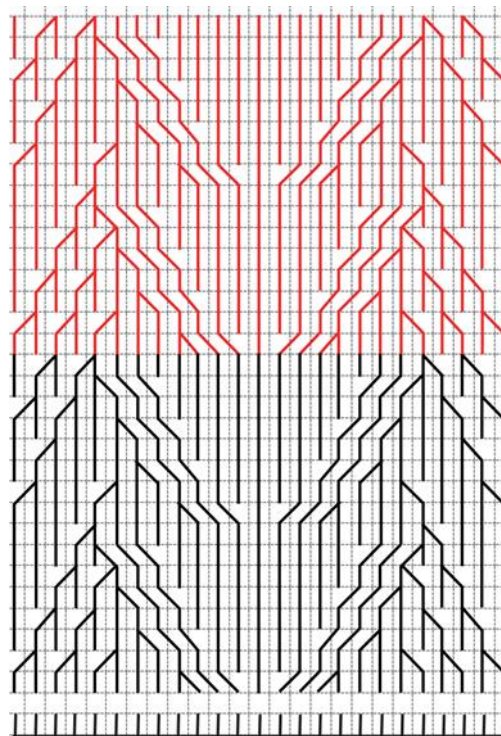
Obrázek 95 Vazba č. 15, PRUSA

Vzor č. 16

Tento motiv byl navržen také v kombinaci s tradičním vzorem, konkrétně „Chevrons“. Základem je prolamování vzoru, kterého bylo dosaženo přenášením více oček vedle sebe v jednom řádku. Přenese se jedno očko, na jeho jehlu se přenese vedlejší očko, a tak se pokračuje až po požadovaný počet. Pro tento vzor to jsou tři očka. Prolamování je tím jemnější, rovný sloupek se zaoblí a změní směr. Poslední očko, které se přeneslo po sobě zanechá petinet. Na tento motiv navazuje prolamovaná linie petinetů přenášených po dvou řádcích. Tyto linie byly použity tři nad sebou. Mezi dalšími třemi bylo ponechaných sedm oček nad sebou v každém sloupku a postupně jsou navázané na předchozí petinety. Oba tyto vzory spolu vytváří kompozici podélných pruhů. Střída je na 16 řádků na 25 sloupců. Na vzorek bylo použito 50 jehel. Fotografie a vazba na obrázcích 96 a 97.

Obrázek 96 Vzor č. 16

Obrázek 97 Vazba č. 16, PRUSA

10. Finální produkt

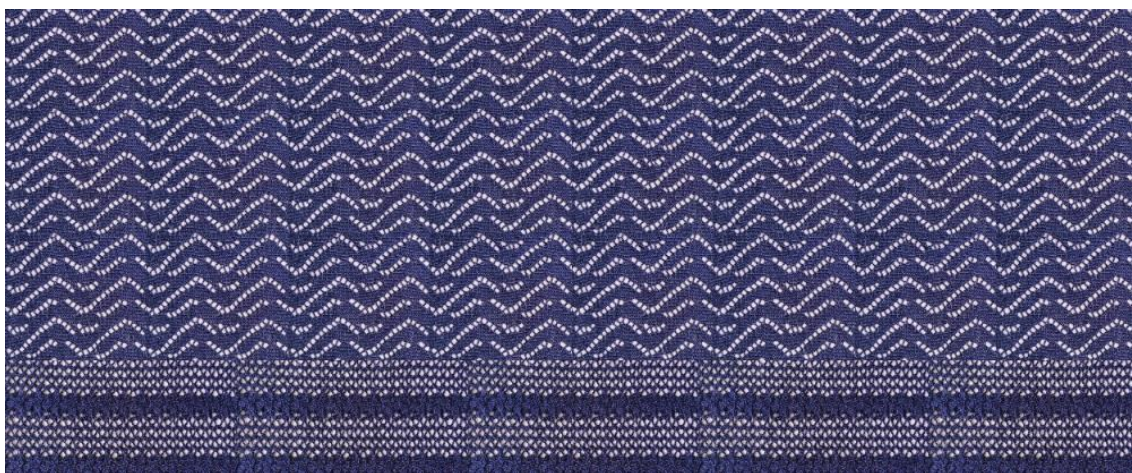
Pro ukázkou využití pletených krajek byl navržen společenský pléd. Navrhování spočívalo v kombinování více krajek v ploše po směru sloupků nebo řádků. Na návrhu byly nejčastěji využity dvě až tři předchozí vazby. Postupně bylo navrhováním zjištěno, že varianta třech motivů najednou nepůsobí dobře. Vzory na sebe vzájemně strhávaly pozornost. Nedoplňovaly se tak, jak bylo očekáváno. Myšlenka byla navrhnout a zhotovit pléd, který měl být tvořen jedním hlavním vzorem a poté jedním nebo dvěma vzory pro lemování okraje. Při navrhování bylo nahlíženo také na mohutnost vzoru. I když se pracovalo s lehkými krajkami ne každá působila stejně. Některé působily těžkým dojmem, například zaplněnější motivy a copánky. Lehkým dojmem působily krajky, ve kterých byly použité ažury. Protože lemující vzor nemůže působit lehčí než hlavní bylo vybíráno podle těchto kritérií.

Byly vytvořeny vizualizace toho, jak krajky společně působí, zdali se vzájemně doplňují a nepotlačují se svými motivy. Na základě těchto vizualizací byla následně vybrána kombinace dvou vzorů v tmavě modré barvě.

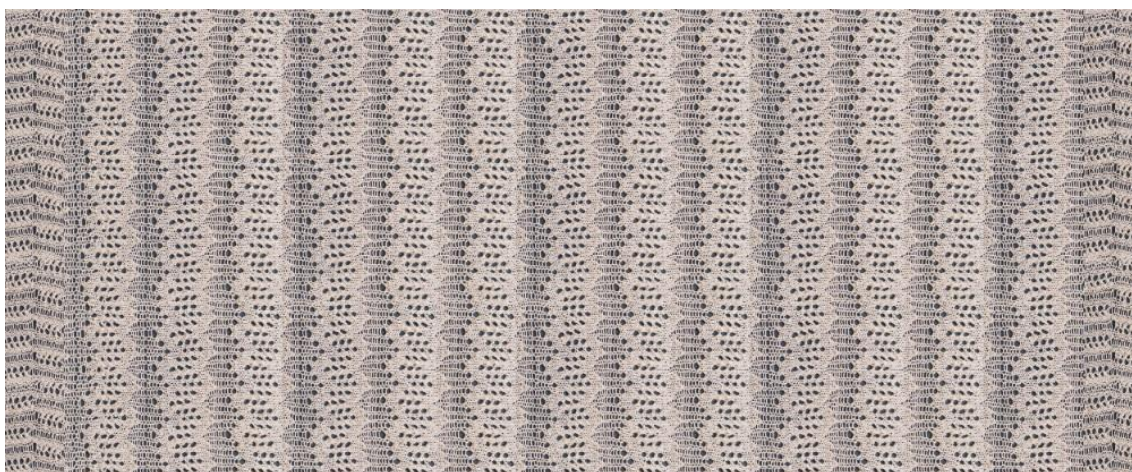
Aby bylo možné vizualizace udělat, musela být každá krajka nafocena a oříznuta, tak aby ji bylo možné v ploše raportovat. Následně byly fotografie naskládány v programu Adobe Photoshop do obdélníku, který byl nastaven na velikost výsledného plédu. Po přenesení vzorů do volné plochy byla získána představa o variantách a možnostech použití vzniklých vzorů v ploše. Vizualizace jsou na obrázcích 98 až 101.

Obrázek 98 Vizualizace č. 1

Obrázek 99 Vizualizace č. 2

Obrázek 100 Vizualizace č. 3

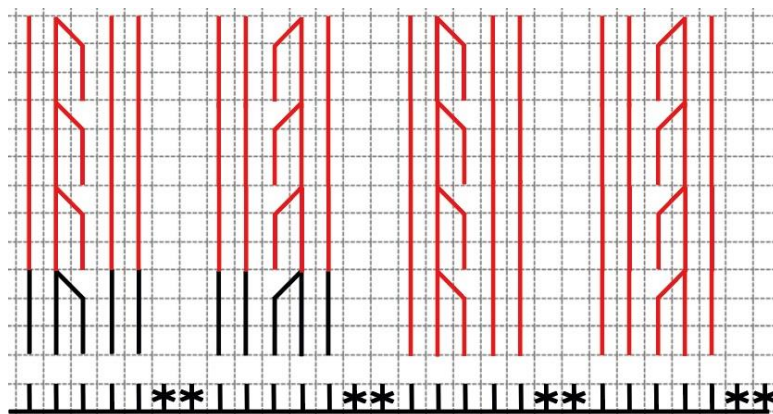
Obrázek 101 Vizualizace č. 4

Z několika návrhů se po konzultaci a sesbíráním názorů se vybrala varianta viz obrázek 101. Kombinuje vzor č. 6 jako hlavní vzor a vzor č. 4 do lemů okrajů. Výběr

vzoru pro lemy byl ovlivněn tím, aby připomínal třásně, což vzor č. 4 s motivem pruhů splňoval. Otázkou, kterou pomohlo zodpovědět právě vytvoření vizualizací, bylo zda lemovat pléd po směru sloupků nebo na kratších okrajích po směru pletení řádků. Ve výsledku bylo použito lemování okrajů na šířku. Tím okraje vyniknou při nošení plédu přehozením přes záda, kdy vzor č. 4 je viděn přehozený na trupu.

10.1 Postup výroby

Pléd je navržen na šířku 70 cm a délku 170 cm. Pro výslednou velikost bylo použito 163 jehel a upletený celkový počet řádků plédu 638. Pevný začátek byl tvořen twistem na všech jehlách. Po následujících dvou řádcích byly vyřazené jehly z činnosti podle předpisu vazby pro vzor č. 4. ten byl pro pléd poupraven, obrázek 102. Jelikož se ukázalo, že vzor má tendence se stáčet ve větší šířce ve směru přenášení. Vzor byl změněn, tak že se střídalo přenášení oček doprava a doleva. Tím bylo zamezeno stáčení. Tohoto vzoru se upletlo 7 cm na výšku, což odpovídá 8 krát zopakování střídání vazby po směru sloupku a 11,5 krát po šířce.

Obrázek 102 Upravený vzor č. 4

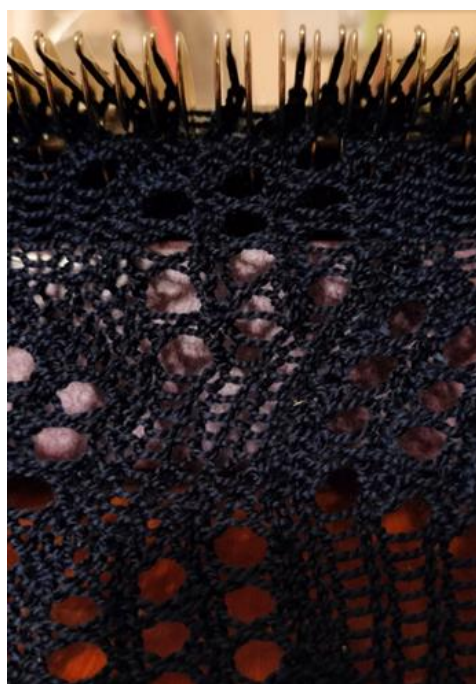
Poté se vzor ukončil tím, že se upletly 2 řádky hladké pleteniny, aby se oba vzory od sebe oddělily. Hlavní plocha, která je tvořena vzorem č. 6. Střída vzoru se zopakovala 23,4 krát a po šířce 11,5 krát plus se v kraji přidaly dva sloupky. Tím se zajistily okraje ve směru sloupku, aby nebyly slabé díky přemístování oček a nedeformovaly se. Po upletení požadované délky 156 cm se vzory znovu oddělily dvěma řádky. Posledních 7 cm se upletlo opět vzorem č.4. Celý pléd se zakončil dvěma řádky hladké pleteniny a zařetízkováním. Čas pletení plédu činil 35 hodin.

V průběhu pletení nastaly i komplikace. Jelikož se jedná o ruční stroj a kontrola jazýčků je pouze vlastním zrakem, občas se nějaký překloupil a sloupek spadl. To bylo

způsobeno překlopením při přejezdu, kdy se chvěním jazýček překlopil a nebo přehlédnutím jazýčku při kontrole před přejezdem. I když byly kontroly jehel mezi každým upleteným řádkem prováděny minimálně 2 krát, tak i přesto se nějaký problém vyskytl. Pokud se jednalo o jeden sloupek, nebylo nijak zvlášť těžké zpět očko navěsit a zamezit poškození. V pár případech spadla pletenina z více jehel. V první třetině celkové délky plédu se několik oček dalo bez větších problémů vrátit na svou jehlu. Nebylo ale jednoduché navěsit je zpět v pokročilém stádiu pletení. Pléd od poloviny již velmi táhnul směrem dolů, a proto v tomto případě se část řádků poškodila vypáráním. Pro napravení chyb bylo nutné úpárat část několika jehel zpět pár řádků. Zajištění oček řádku bylo pomocí spínacích špendlíků. Kdy se poté postupně navěšovalo jedno očko za druhým. Pak bylo potřeba podle střídy dohledat do jakého řádku se volné příze vypáraly a ručně pomocí háčku a jednotlivých jehel se na stroji opravil otvor opětovaným upletením. Stav před a po opravě je zachycen na obrázcích 103 a 104.

Obrázek 103 Oprava spadlých sloupků před opravou

Obrázek 104 Opravený otvor

Po sundání plédu ze stroje přišlo na řadu fixování. To probíhalo v rozloženém stavu na podložce. Tvar se zajistil špendlíky, patrné na obrázku 105, a fixace probíhala postupně po dobu 5 hodin horkou parou. Když byl pléd dostatečně nasycen parou, nechal se po odstranění špendlíků ještě relaxovat několik hodin. Poté se přeměřily míry, které odpovídaly požadované velikosti 170 x 70 cm a nebylo třeba fixaci opakovat. Váha plédu

je 258 g, je poměrně malá vzhledem k jeho velikosti. Po zafixování tvaru a velikosti plédu mohlo proběhnout fotodokumentace. Pléd byl nafocen na modelce v ateliéru před bílým plátnem. Výsledné fotografie viz příloha 2.

Obrázek 105 Přišpendlený pléd při fixaci

10.2 Údržba vzorků a společenského plédu

Na jednom zkušebním vzorku proběhla zkouška praní programem ručního praní v běžné pračce při teplotě 40°C a za snížených otáček pro ždímání (500). Po vyprání se vzorek krajky nesrazil, což bude zapříčiněno již vysráženou pletací přízí. Nepoškodil se ani vzor vazby. Krajka nebyla pomačkaná, po usušení a opětovaném zafixování parou byl vzorek bez zjevných změn.

Z provedené zkoušky je doporučeno společenský pléd prát na ruční praní až do maximální teploty 40 °C bez silného ždímání. Sušit v rozloženém stavu, aby se výsledný vzor nevyvěsil a nedeformoval. Nelze žehlit přímým položením žehličky na pleteninu, pouze propařovat horkou parou v urovnaném a nataženém stavu, což zajistí fixaci plédu po údržbě.

Pléd je potřeba uchovávat složený a volně vložený, aby nedošlo k násilným ohybům. K tomu slouží prostorná přiložená krabice. Je nevhodné pléd nechávat pověšený na ramínku, mohl by se vyvěsit a deformovat tak svůj vzor.

10.3 Adjustace vzorků a plédu

Ve všech případech měly pleteniny začátek a konec příze, který bylo potřeba začistit. Tyto konce se pomocí háčku zatahly do krajů. U několika vzorků a u plédu byla navazovaná

příze v průběhu pletení pomocí tkalcovského uzlu. Volné konce přízí, které při navázání vznikly, byly také začistěné zatažením.

Pro prezentaci jednotlivých vzorků ve vzornících vznikly hřbety, které měly zadní stranu prodlouženou pod celý vzorek. Hlavním důvodem výběru této adjustace bylo zachování transparentnosti jednotlivých vzorků oddělených od sebe. Pokud by byly vzorky pouze ve hřbetu a na sobě naskládáné, transparentnost jednotlivých vzorků by byla překryta. Kartony na vytvoření těchto hřbetů byly vybrány v neutrální šedé barvě. Světlá šedá pro tmavě modrou přízi a tmavší pro béžovou, aby vynikl kontrast transparentnosti. V horní části jsou vzorky připevněny napevno a v dolní pouze přichyceny rožky, aby byla snazší manipulace s celým vzorníkem. Zároveň lze vzorky vytáhnout z rožků, nahlédnout na rub vazeb a celkově se kajky dotknout. Šanony v černé barvě byly vytvořeny, tak aby bylo možné již přes fólii nahlédnout na první vzorek. Uvnitř je kroužková vazba do níž jsou jednotlivé hřbety vloženy pomocí speciálních spon s oky. Každý vzorek je opatřený číslem vzorku a odkazem na stranu v této práci.

Pro pléd byla vytvořena černá krabička s průhledem ve víku. Přes ní lze nahlédnout na pléd, který je vložený do hedvábného papíru. Fotografie šanonů i krabičky viz příloha 3.

10.4 Možnosti použití krajek

Jedna z možností použití krajek je ukázaná formou plédu. Fotografie v příloze 2 nabízejí možnosti, jak pléd nosit. Další možností využití je jako součást oděvu v podobě vsadek a dílů, které odhalují v jinak neprůhledném oděvu kůži. Krajkou lze použít i na celkový oděv v podobě letních šatů a přehozů na plavky. V tomto případě by bylo potřeba si pohrát s materiály. Místo akrylu použít např. len, který v letních měsících chladí a nebo polyamidové pletací příze, které nenasakují vodu a nezvýšila by se tak hmotnost oděvu.

Z historického hlediska, lze krajky navrhnout. Tvarovat pro následné použití např. na dámských krajkových parapletech.

Závěr

V teoretické části mé práce jsem se věnovala především historii pletené krajky. Zprvu jsem se vypořádávala s nedostatkem informací v českých publikacích, které se především věnují tomu, jak nějaké vzory uplést. Cizojazyčné publikace mi poté objasnily mnohé informace o historii pletených krajek a jejich vývoji. Technika mě velmi okouzila, protože navazuje na ruční práce, které se v poslední době stávají více módními a vrací se do trendů.

V České republice se pletená krajka tolik tradičně neobjevuje, jako v zemích, ve kterých vznikala. Nejčastěji ji můžeme pozorovat jako oděvní prvek nebo samotný oděv. Její uplatnění je široké a nabízí mnoho možností.

Především možnost ruční práce mě inspirovala k vytvoření mé práce a skrytá historie, kterou jsem mohla alespoň trochu objasnit. Pletení jsem inovovala z tradičních jehlic na ruční pletací stroj. Popsaným postupem navrhování a vzory, lze získat inspiraci a navázat na to další tvorbou nesčetných motivů. Chtěla jsem tím poukázat na možnosti tvorby, která se nejen vzorově vrací v trendech ale i podporuje udržitelný produkt. Udržitelnost, recyklace a upcyklace by se měly v textilní tvorbě podílet na zachování, co nejmenšího vzniku textilního odpadu.

Ovšem hodnota ruční práce se může zdát nevyčísitelná a vysoká. Pléd, který jsem vytvořila by se pohyboval okolo 10 000 – 12 000 Kč. Což není malá částka a nemůže si to dovolit každý. Jedná se tedy spíše o sběratelskou hodnotu výrobku. Proto lze z mé práce vyčíst ze záznamů vazeb návod na pletení. To lze zadat do moderních pletacích strojů, které jsou řízené elektronicky a produkci pletených krajek zátažným pletením lze rozšířit. Rychlost pletení průmyslových strojů oproti ručním pracím sníží cenu výrobku. To je ovšem jen poukázání možností produkce v průmyslovém měřítku. To si tato práce za cíl nekladla.

Závěrem bych chtěla dodat, že mě téma práce velmi bavilo a obohatilo o nové informace a zkušenosti. Myslím si, že mě to posunulo dál v pohledu na moji budoucí tvorbu.

Seznam použité literatury a zdrojů obrázků

- [1] ŠTOROVÁ, Renata. *Technologie pletářství*. Studijní texty pro distanční studium. Liberec: Technická univerzita, 2003. ISBN 80-7083-671-7.
- [2] KOVÁŘ, Radko. *Pletení*. Vydání třetí. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta textilní, Katedra textilních struktur, 2005. ISBN 80-7083-812-4.
- [3] KOVÁŘ, Radko. *Pletení*. Liberec: Technická Univerzita, 1997. ISBN 80-7083-244-4
- [4] L.ČECHOVÁ, Alena a Anna HALÍKOVÁ. *Krajky, výšivky, stuhy, prýmký*. Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-668-0.
- [5] PEŠANOVÁ, Tereza. *Historie vzorování textilií*. Liberec, 2013. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci.
- [6] Kotonový stávek. *Multimédiaexpo.cz* [online]. [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: http://www.multimediaexpo.cz/mmecz/index.php/Kotonov%C3%BD_st%C3%A1vek
- [7] Merilen. *Merilen* [online]. 2023 [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://www.merilen.cz/o-nas-2/>
- [8] Jiřina Tauchmanová. *Jiřina taouchmanová* [online]. 2023 [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://www.tauchmanova.cz/>
- [9] ATELIER DOGALA. *ATELIER DOGALA* [online]. 2023 [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://atelierdogala.cz/>
- [10] *Northern Lace* [online]. 2023 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://northernlace.co.uk/about/>
- [11] *DONNA SMITH DESIGNS* [online]. 2023 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.donnasmithdesigns.co.uk/product-category/patterns/>
- [12] *Jamieson & Smith* [online]. 2023 [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://www.shetlandwoolbrokers.co.uk/about-us>

- [13] LOVICK, Elizabeth. *Pletená krajka: kouzlo shetlandské pletené krajky, lehounké šály a šátky*. V Praze: Metafora, 2015. ISBN 978-80-7359-442-8.
- [14] HOMER, Karen. *Móda: kompletní obrazový průvodce světem stylu*. Přeložil Blanka CHOCOVÁ. Praha: Dobrovský, 2018. Knihy Omega. ISBN 978-80-7390-943-7.
- [15] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. ISBN 80-7083-784-5.
- [16] VLÁŠKOVÁ, Veronika. *Umění a móda*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.
- [17] Tabsta.cz [online]. 2023 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: <https://www.tabsta.cz/blog/udrzitelnost-vs-ekologie/>
- [18] MILITKÝ, Jiří. *Textilní vlákna: klasická a speciální*. V Liberci: Technická univerzita, c2012. ISBN 978-80-7372-844-1.
- [19] ALBRECHTSEN, Nicky. *Móda 20. století: nadčasové retro pro váš šatník*. Přeložil Adéla BARTLOVÁ. Praha: Knižní klub, 2015. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-4907-0.
- [20] JAMES, Helen. *Lace Knitting*. 2019. CROWOOD, 2019. ISBN 9781785005718.
- [21] DRAŠAROVÁ, PH.D., Ing. Jana Drašarová. *Udržitelný rozvoj a cirkulární ekonomika*. 2022.

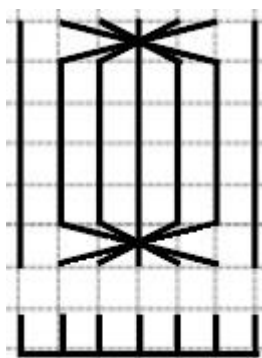
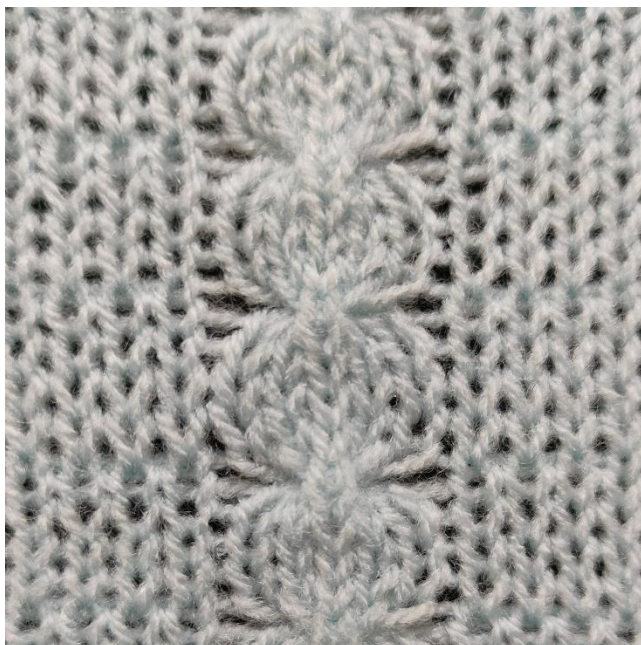
Seznam příloh

Příloha 1 Vybrané prvotní vzorky

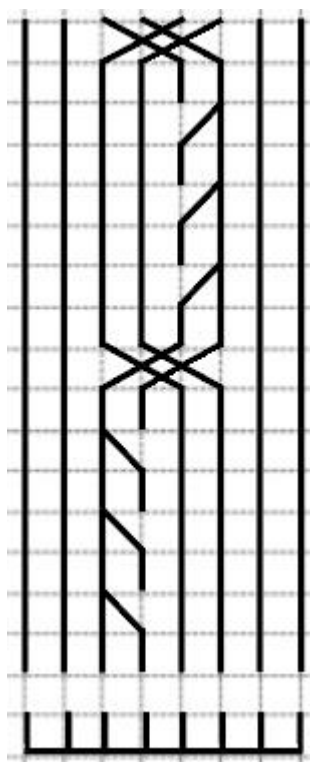
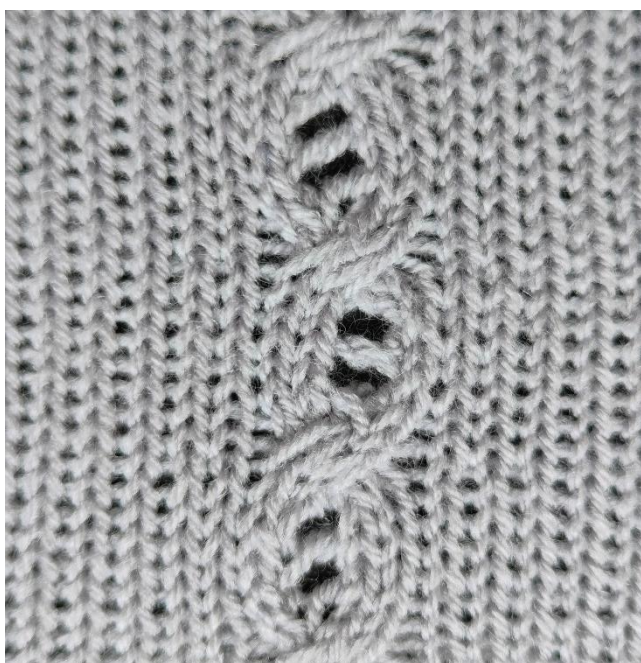
Příloha 2 Fotodokumentace společenského plédu

Příloha 3 Fotodokumentace vzorníků a krabičky

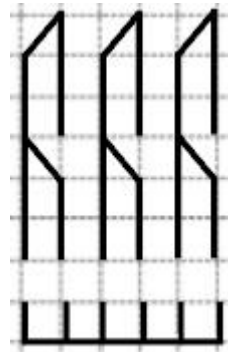
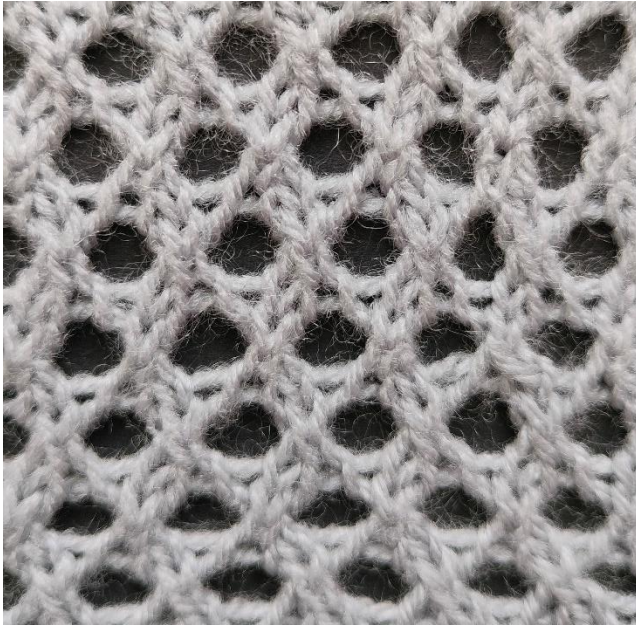
Příloha 1

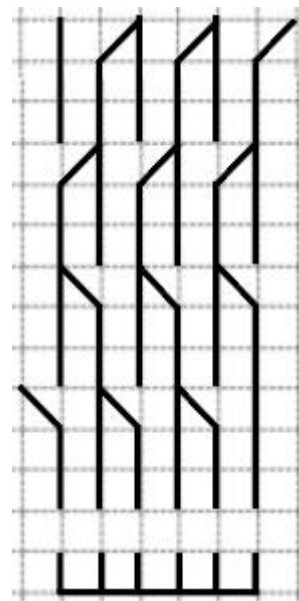
Vzorek č. 1 + PRUSA

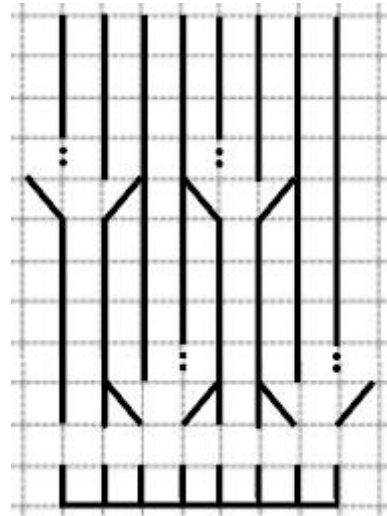
Vzorek č. 2 + PRUSA

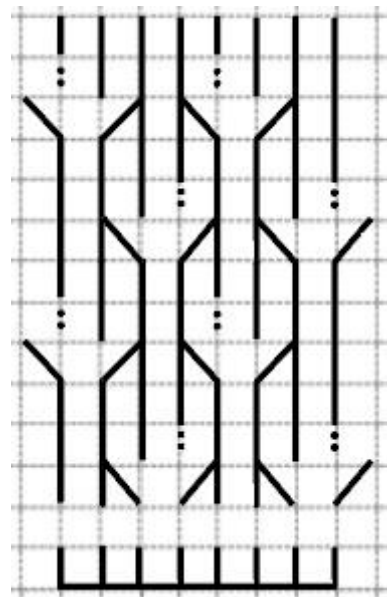
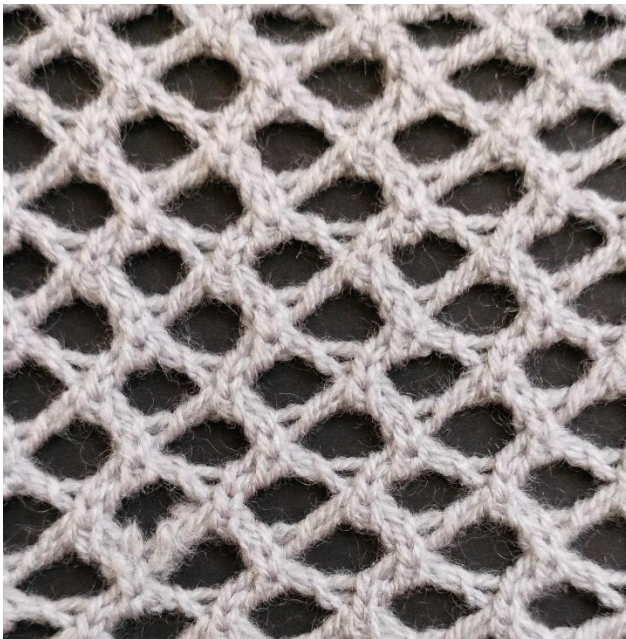
Vzorek č. 3 + PRUSA

Vzorek č. 4 + PRUSA

Vzorek č. 5 + PRUSA

Vzorek č. 6 + PRUSA

Příloha 2

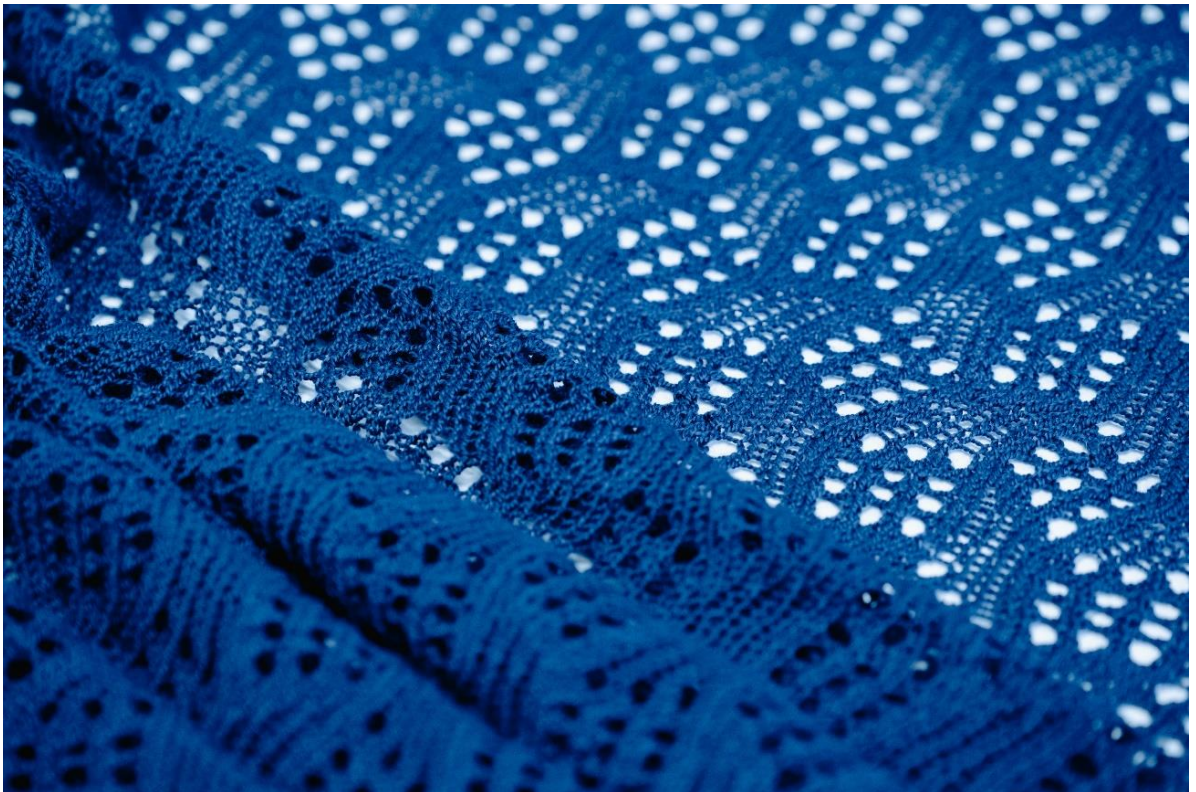

Příloha 3

